

Udskriftsdato: 15. december 2025

BEK nr 780 af 26/06/2013 (Historisk)

Bekendtgørelse om hf-uddannelsen tilrettelagt som enkeltfagsundervisning for voksne

Ministerium: Børne- og Undervisningsministeriet

Journalnummer: Ministeriet for Børn og Undervisning, j.nr. 070.41N.391

Senere ændringer til forskriften

BEK nr 1362 af 05/12/2013 - BEK nr 4 af 03/01/2014 - BEK nr 497 af 18/05/2017

Bekendtgørelse om hf-uddannelsen tilrettelagt som enkeltfagsundervisning for voksne

I medfør af § 11, stk. 2, § 14, stk. 4, § 15, stk. 2, § 16, stk. 4, § 17, § 25, § 35, stk. 1, § 36, stk. 3, § 37, stk. 3 og § 38, stk. 2, i lov om uddannelsen til højere forberedelseseksamen (hf-loven), jf. lovbekendtgørelse nr. 862 af 5. juli 2010, som ændret ved lov nr. 613. af 12. juni 2013, og § 8, stk. 3, i lov om institutioner for almen gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 880 af 8. august 2011, fastsættes:

Kapitel 1

Uddannelsens formål

§ 1. Uddannelsen til højere forberedelseseksamen tilrettelagt som enkeltfagsundervisning for voksne (hf-enkeltfag) er målrettet mod voksne med interesse for viden, fordybelse, perspektivering og abstraktion. Uddannelsen tilbydes som undervisning i enkeltfag og i faggrupper. De enkelte fag og faggrupper afsluttes med prøver efter national standard og kan sammenstykkedes til en samlet enkeltfagseksamen, jf. § 23 i lov om uddannelsen til højere forberedelseseksamen (hf-loven). Højere forberedelseseksamen er på niveau 4 i den danske kvalifikationsramme for livslang læring.

Stk. 2. Hf-enkeltfag har til formål, at voksne kursister opnår almindelig viden og kompetencer, som danner grundlag for videre uddannelse eller øger mulighederne på arbejdsmarkedet. Undervisningen er teoretisk og anvendelsesorienteret, jf. § 27, stk. 2, og tilrettelægges fleksibelt således, at den styrker den voksnes lyst til og interesse for fortsat at tilegne sig ny viden og indsigt.

Stk. 3. Kursisterne skal gennem uddannelsens faglige og pædagogiske progression udvikle faglig indsigt og studiekompetence. De skal opnå fortrolighed med at anvende forskellige arbejdsformer og evne til at fungere i et studiemiljø, hvor kravene til selvstændighed, samarbejde og sans for at opsøge viden er centrale.

Stk. 4. Kursisterne skal tillige opnå forudsætninger for aktiv medvirken i et demokratisk samfund samt forståelse af mulighederne for individuelt og i fællesskab at bidrage til udvikling og forandring. Uddannelsen skal udvikle kursisternes kreative og innovative evner, deres kritiske sans og deres ansvarlighed samt deres forståelse af såvel det nære som det europæiske og globale perspektiv.

Kapitel 2

Uddannelsestid

§ 2. Uddannelsestiden for den enkelte kursist omfatter den samlede lærerstyret kursistaktivitet, dvs. den tid, kursisten deltager i forskellige former for lærerstyret undervisning og øvrige aktiviteter, der er organiseret af kurset til realisering af fagenes mål, herunder faglig og metodisk vejledning, jf. § 20, stk. 1.

Stk. 2. Uddannelsestiden opgøres i timer a 60 minutter.

Stk. 3. Kursistens forberedelse til undervisningen, det skriftlige arbejde, de officielle prøver til eksamen, uddannelses- og erhvervsvejledning, jf. § 20, stk. 2, frivillig undervisning, jf. § 15, studiekredse, jf. § 16, og åbent studieværksted, jf. § 17, er ikke omfattet af uddannelsestiden.

Kapitel 3

Fagudbud m.v.

§ 3. Fagudbuddet omfatter enkeltfag og faggrupper på gymnasialt C-, B- og A-niveau, hvor A er det højeste niveau. Undervisningen udbydes i henhold til denne bekendtgørelses bilag 2-15, henholdsvis hf-bekendtgørelsen og bekendtgørelse om valgfag fælles for de gymnasiale uddannelser. Hertil kommer

blandt andet en større skriftlig opgave, jf. § 9, et eksamensprojekt, jf. § 10, samt værkstedsundervisning, jf. § 11.

Stk. 2. Fagudbuddet kan omfatte fag fra andre gymnasiale uddannelser, jf. stx-bekendtgørelsen, hhx-bekendtgørelsen og htx-bekendtgørelsen. Kursets leder oplyser samtidigt med, at faget udbydes, efter hvilken af de nævnte bekendtgørelser det pågældende fag planlægges læst. Undervisningen sker efter reglerne for det pågældende fag.

Stk. 3. Uddannelsestiden for fag efter denne bekendtgørelse, jf. bilag 7-15, er for fag på C-niveau 75 timer. Uddannelsestiden er for matematik B 250 timer og historie B 150 timer. Uddannelsestiden for fag m.v. i henhold til hf-bekendtgørelsen, bekendtgørelse om valgfag fælles for de gymnasiale uddannelser og de i stk. 2 nævnte bekendtgørelser fremgår af reglerne for den pågældende uddannelse.

Stk. 4. Der afsættes 125 timer til løft fra C- til B-niveau, bortset fra engelsk, hvor løftet udgør 135 timer, og 125 timer til løft fra B- til A-niveau.

§ 4. Fagudbuddet kan omfatte andre fag end nævnt i § 3, jf. § 25, stk. 2.

§ 5. Fagudbuddet kan omfatte et antal fag (fagpakker), der sigter mod optagelse på bestemte videregående uddannelser.

§ 6. Fagudbuddet kan omfatte elementer af fag.

Stk. 2. Et udbudt fagelement skal udgøre en afgrænset enhed og kan maksimalt omfatte indtil halvdelen af det pågældende fags uddannelsestid.

Stk. 3. Kursets leder skal for det enkelte fagelement udarbejde en beskrivelse af indholdet, der skal ligge inden for det pågældende fags rammer og mål. Kursisterne skal gøres bekendt med indholdsbeskrivelsen.

Stk. 4. Fagelementer må ikke udbydes med henblik på, at kursister sammenstykker flere fagelementer til et fag.

Stk. 5. Kursister, der deltager i undervisning i et fag, kan ikke samtidig deltage i undervisning i et fagelement i samme fag.

Betingelser for optagelse på udvalgte fag

§ 7. Den enkelte kursist skal normalt have fulgt eller følge undervisningen på det nærmest underliggende niveau, før vedkommende kan følge undervisning i faget på det højere niveau.

Stk. 2. Kursets leder kan fravige stk. 1, hvor kursistens reelle faglige kvalifikationer skønnes at være tilstrækkelige.

§ 8. Optagelse på biologi A, fysik A og kemi A er betinget af, at kursisten følger undervisning i matematik B eller har faglige forudsætninger svarende til matematik B.

Stk. 2. Valg af tysk eller fransk som fortsættersprog er betinget af, at kursisten har fulgt folkeskolens prøveforberedende undervisning i faget i to til fire år eller på anden måde har opnået tilsvarende kvalifikationer.

Større skriftlig opgave

§ 9. Kursisterne skal have tilbud om individuelt at udarbejde en større skriftlig opgave, jf. hf-bekendtgørelsens bilag 4. Opgaven har et omfang svarende til 25 timers uddannelsestid.

Eksamensprojekt

§ 10. Kursisterne skal have tilbud om individuelt eller i grupper at udarbejde et eksamensprojekt, jf. bilag 3. Projektet har et omfang svarende til cirka 25 timers uddannelsestid.

Øvrige undervisningsaktiviteter i uddannelsestiden

§ 11. Dele af uddannelsestiden skal organiseres og tilrettelægges som værkstedsundervisning, jf. bilag 6. Kursets leder træffer beslutning om omfanget og placeringen af denne undervisning, jf. § 39.

§ 12. Dele af uddannelsestiden kan efter kursets leders beslutning organiseres og tilrettelægges som ekskursioner m.v.

Stk. 2. Alle ekskursioner skal godkendes af kursets leder og skal indgå i opfyldelsen af de faglige mål i samme omfang som den undervisning, de træder i stedet for.

§ 13. Kursets leder kan beslutte, at der som led i undervisningen afholdes fællesarrangementer og temadage og kan give mulighed for praktikophold.

Stk. 2. Fællesarrangementer skal omfatte mere end ét hold og arrangeres under friere former end den sædvanlige undervisning.

Stk. 3. Temadage kan anvendes til aktiviteter på tværs af hold og skal have en sådan karakter, at der kan arbejdes fagligt og pædagogisk relevant på et gymnasialt niveau.

Stk. 4. Praktik er ophold på en virksomhed, en institution eller lignende for én eller flere kursister. Praktik kan indgå i et undervisningsforløb i alle fag, deres samspil eller i forbindelse med de skriftlige projekter.

Stk. 5. Alle fællesarrangementer, temadage og praktikophold skal godkendes af kursets leder og indgå i opfyldelsen af målene for undervisningen.

§ 14. Dele af uddannelsestiden kan gennemføres ved en udenlandsk uddannelsesinstitution for kursister, der har tilmeldt sig en særlig ordning, hvor dette på forhånd er planlagt.

Aktiviteter uden for uddannelsestiden

§ 15. Kurset skal tilbyde kursisterne frivillig undervisning. Kursets leder beslutter, i hvilke fag og emner undervisningen udbydes. Undervisningen, der kan tilbydes kursister på tværs af hold, kan ikke omfatte prøverelateret faglig undervisning.

Stk. 2. Deltagelse i frivillig undervisning kan ikke gøres til en betingelse for den enkelte kursists muligheder for valg af fag eller andre aktiviteter, der udbydes af kurset som en del af uddannelsen.

Stk. 3. Kurset kan etablere særlige tilbud til kursister med særlige behov, jf. herved § 47. Disse kan være rettet mod prøverelateret faglig undervisning.

§ 16. Kurset kan tilbyde kursisterne studiekredse. Studiekredse kan tilbydes grupper af kursister på tværs af hold. Studiekredse kan ikke omfatte prøverelateret faglig undervisning.

Stk. 2. Deltagelse i frivillige studiekredse kan ikke gøres til en betingelse for den enkelte kursists mulighed for valg af fag eller andre aktiviteter, der udbydes af kurset som en del af kursistens uddannelsestid.

Stk. 3. Kurset kan etablere særlige tilbud til kursister med særlige talenter, jf. herved § 47.

§ 17. Kurset kan tilbyde kursisterne mulighed for at anvende kursets faciliteter som åbent studieværksted eller lignende for derved at styrke studiemiljøet og grundlaget for, at alle kursister opnår et godt fagligt udbytte.

Læreplaner

§ 18. Målene for og indholdet af undervisningen fremgår af de respektive læreplaner, jf. § 3, og bilag 2-15.

Stk. 2. I bilag 7-15 fastlægges det faglige indhold i pkt. 2.2. Kernestof og i pkt. 2.3. Supplerende stof. Kernestoffet omfatter det faglige indhold, der er obligatorisk for alle kursister, som har faget på det pågældende niveau. Det supplerende stof er en friere ramme, inden for hvilken der udvælges fagligt indhold, som uddyber og perspektiverer kernestoffet samt udvider kursistens faglige horisont. Både kernestof og supplerende stof er nødvendigt for at nå de faglige mål. I udvælgelsen af kernestof og supplerende stof skal kursisterne inddrages.

§ 19. Undervisningssproget er dansk, medmindre undervisningen foregår på en udenlandsk institution, jf. § 14. Ministeriet for Børn og Undervisning kan i andre tilfælde godkende, at undervisningssproget er engelsk, tysk eller fransk.

Stk. 2. I undervisningen anvendes en fælles grammatisk terminologi. Fremmedsprogede tekster kan benyttes ved undervisningen i alle fag og i deres samspil.

Stk. 3. Undervisningen skal løbende omfatte træning i studiemetodik.

Kapitel 4

Vejledning og fastholdelse

§ 20. Kursets leder skal sikre, at der gives faglig og metodisk vejledning i de enkelte fag, og for kursister, der modtager undervisning i fagpakker, tillige i samspillet mellem fagene, som en del af uddannelsestiden.

Stk. 2. Den uddannelses- og erhvervsvejledning, som kursisterne i henhold til bekendtgørelse om vejledning om valg af videregående uddannelse og erhverv og om vejledning som led i fastholdelse af elever, kursister og studerende i uddannelse skal tilbydes, ligger uden for uddannelsestiden.

Stk. 3. Lederen skal sikre, at der udarbejdes retningslinjer for arbejdet med at fastholde kursisterne i uddannelse, herunder om nedbringelse af frafald og procedurer ved omvalg eller frafald, jf. § 14 i lov om uddannelsen til højere forberedelseksamen (hf-loven).

§ 21. For kursister, der modtager undervisning i fagpakker og andre sammenhængende forløb, skal kursets leder blandt lærerne udpege et antal tutorer, der hver skal følge og rådgive normalt seks til otte kursister gennem hele deres undervisningsforløb, jf. bilag 5.

Stk. 2. For andre kursister, end nævnt i stk. 1, kan kursets leder blandt lærerne udpege et antal tutorer, der hver skal følge og rådgive normalt seks til otte kursister gennem hele deres undervisningsforløb.

§ 22. Kursets leder skal sikre, at ansøgere til enkeltfagsforløb tilbydes vejledning, herunder vejledning i planlægning af et individuelt uddannelsesforløb og valg af fag. Vejledningen gives i forbindelse med optagelsen og ved valg af nye fag.

Kapitel 5

Uddannelsens styring

Oprettelse

§ 23. Kurset fastlægger rammerne for oprettelse af hold.

Stk. 2. Kursets leder træffer afgørelse om oprettelsen af konkrete fag.

§ 24. Kursets leder træffer beslutning om fordeling af kursisterne på de enkelte hold. Kursets leder kan beslutte, at undervisningen af praktiske eller pædagogiske grunde i visse tilfælde kan ske på tværs af hold.

Stk. 2. Når kursets leder beslutter at sammenlægge to eksisterende hold, skal sammenlægningen varsles over for de berørte kursister og lærere i så god tid, at der er mulighed for at tilvejebringe tilstrækkelig overensstemmelse mellem holdenes faglige indhold og opfyldelse af de faglige mål og til at gennemføre en fornyet planlægning af undervisningen på det sammenlagte hold.

Udbud og oprettelse af fag

§ 25. Kurset træffer beslutning om fagudbuddet på det enkelte kursus.

Stk. 2. Efter kursets beslutning og efter godkendelse af mål, indhold, niveau og prøvekrav fra Ministeriet for Børn og Undervisning kan kurset udbyde andre fag, jf. § 4.

Stk. 3. Kursets udbud skal offentliggøres på kursets hjemmeside og på et eventuelt orienteringsmøde.

Kursusår og ferie

§ 26. Kurset træffer beslutning om kursusårets start.

Stk. 2. Kurset træffer beslutning om antallet af kursusdage og om placering af ferie- og fridage.

Kapitel 6

Undervisningens planlægning og gennemførelse

§ 27. Undervisningen planlægges og gennemføres, så målene for de enkelte fag og forløb opfyldes. Undervisningen skal endvidere bidrage til opfyldelse af uddannelsens overordnede formål.

Stk. 2. Undervisningen tilrettelægges praksisrelateret og anvendelsesorienteret i de sammenhænge, hvor det er relevant for opfyldelsen af de faglige mål i de enkelte fag og faggrupper. Dette indebærer, at der inddrages autentiske problemstillinger fra samfundslivet, arbejdslivet og hverdagslivet, som kan danne udgangspunkt for arbejdet med fagenes mål og indhold med henblik på at undersøge og udvikle anvendelsen af faglighed i praksis.

Stk. 3. Hvis undervisningen udbydes i fagpakker, planlægges undervisningen, så fagene støtter hinanden i størst mulig grad.

§ 28. Hvis undervisningen i et fag eller en faggruppe tilrettelægges over flere kursusår, træffer kursets leder beslutning om fordeling af timerne på de enkelte år.

Stk. 2. Kursets leder beslutter, hvordan den uddannelsestid, faggrupperne er tildelt, skal fordeles mellem de enkelte fag, så faggruppernes særfaglige mål tilgodeses bedst muligt.

§ 29. Undervisningen skal tilrettelægges under hensyntagen til kursisternes forskellige evner og forudsætninger.

Stk. 2. Kursets leder kan for en kursist med særlige faglige og studiemæssige forudsætninger beslutte, at undervisningen i de enkelte fag tilrettelægges med mindre uddannelsestid.

§ 30. Kursets leder kan beslutte, at undervisningen i et fag eller faggruppe m.v. kan varetages af flere lærere.

Stk. 2. Når undervisningen varetages af flere lærere, skal kursets leder fastlægge en ansvarsfordeling for den samlede undervisning, evaluering og prøver.

§ 31. Kursets leder beslutter, at kursets lærere skal indgå i et eller flere lærerteam. Et lærerteam kan efter behov fungere i kortere eller længere tid.

Stk. 2. Kursets leder beslutter, hvilke opgaver der tillægges et lærerteam med hensyn til undervisningens planlægning, gennemførelse, evaluering og udvikling.

§ 32. Kursets leder fastlægger efter drøftelse med lærerne en kortfattet og overskuelig plan (studieplanen) for undervisningen.

Stk. 2. Studieplanen skal for kursister, der følger en fagpakke eller andre sammenhængende forløb, sikre sammenhæng og kontinuitet i den enkelte kursists uddannelse. Studieplanen, der er udgangspunktet for lærerteamets fælles planlægning, skal angive en klar ansvarsfordeling mellem holdets lærere og sikre sammenhæng mellem enkeltfaglige og eventuelle flerfaglige forløb.

Stk. 3. Studieplanen skal sikre, at kursisternes arbejdsbyrde fordeles jævnt over hele undervisningsforløbet.

§ 33. Studieplanen skal omfatte undervisningen på alle hold og sikre progression og variation i brugen af forskellige arbejdsformer, herunder kursisternes skriftlige arbejde, virtuelle forløb, projektarbejde og ekskursioner.

§ 34. Kursets leder skal sikre, at der for kursister, der følger en fagpakke eller andre sammenhængende forløb, er tydelige mål for kursisternes faglige, almene og personlige kompetencer som forudsætning for faglig fordybelse, studiekompetence og personlig udvikling, jf. § 1 om uddannelsens mål.

Stk. 2. Ud over de særfaglige mål skal kursets leder sikre udviklingen af kursisternes

- 1) mundtlige og skriftlige udtryksfærdighed og formidlingsevne,
- 2) grundlæggende it-kompetencer, herunder sikring af at kursisterne behersker it-baserede kommunikationsfora, og
- 3) bevidsthed om og evne til at kunne håndtere egne læreprocesser og beherskelse af forskellige arbejdsformer.

Stk. 3. For kursister, der ikke modtager undervisning i fagpakker eller andre sammenhængende forløb, gælder stk. 1 og 2 med de fravigelser, der er begrundet i enkeltfagskursisternes særlige forhold.

§ 35. Studieplanen justeres løbende og skal formidles på kursets hjemmeside i overensstemmelse med bestemmelserne i lov om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne m.v.

§ 36. Når undervisningen starter i et nyt fag eller på et nyt niveau, skal kursisterne have forelagt en plan for undervisningen eller medvirke ved udarbejdelsen af en sådan. For de senere faser planlægger kursister og lærere i fællesskab arbejdet.

§ 37. Kursets leder skal sikre, at der sker en koordinering af undervisningen og det skriftlige arbejde. Koordineringen skal gøre det muligt at kombinere samtidige undervisningsforløb til forskellige niveauer i samme fag i overensstemmelse med fagets mål.

§ 38. Kursisternes uddannelsestid kan foregå som undervisning, der ikke forudsætter samtidig tilstedeværelse af lærer og kursist (virtuel undervisning).

§ 39. Kursets leder beslutter, at højst syv pct. af kursisternes planlagte uddannelsestid anvendes til interne evalueringer, værkstedsundervisning, interne fællesarrangementer eller andre tværgående undervisningsaktiviteter i overensstemmelse med målene for undervisningen.

Stk. 2. Kursets leder beslutter under hensyntagen til undervisningens mål, hvordan den afsatte del skal fordeles på de enkelte fag, faggrupper og fagpakker m.v.

Skriftligt arbejde

§ 40. Kursets leder sikrer fordeling af de afsatte ressourcer til at stille skriftlige opgaver og til at evaluere kursisternes skriftlige arbejde. Kursets leder kan som led heri tilgodese oprettelse af vidensbanker for opgaver og opgaveformuleringer samt udvikling og anvendelse af kollektive, herunder it-baserede, rettemetoder, der kan anvendes over for grupper af kursister.

Stk. 2. Skriftlige arbejder kan have form af tekster, rapporter, it-præsentationer, multimedieproduktioner mm.

§ 41. Det skriftlige arbejde skal anvendes til at sikre kvaliteten af den enkelte kursists undervisning i forhold til målene for såvel uddannelsen som helhed som for de enkelte fag.

Stk. 2. Kursets leder sikrer progression i udviklingen af kursisternes studieforberedende skrivekompetencer, jf. bilag 2.

Stk. 3. Det skriftlige arbejde skal indgå i den løbende interne evaluering.

Stk. 4. Kursets leder kan stille krav om kursisternes tilstedeværelse ved afvikling af kursisttid til skriftligt arbejde.

§ 42. Skriftligt arbejde skal både inden for det enkelte fag, i fagpakker og på tværs af fag bidrage til kursisternes kompetenceudvikling ved at

- 1) udvikle og dokumentere kursisternes færdigheder og viden inden for fagområdet,
- 2) øve kursisterne i at formidle fagligt stof i sproglig korrekt skriftlig form,
- 3) sikre mulighed for, at kursisterne kan gennemføre en selvstændig bearbejdning af problemstillinger,
- 4) øve kursisterne i at udføre systematisk skriftlig fremstilling, herunder få mulighed for at demonstrere overblik over fagligt stof,

- 5) bidrage til kursisternes fordybelse i særlige problemstillinger og
- 6) give grundlag for kursistens og lærernes evaluering af kursistens standpunkt.

§ 43. Kursets leder beslutter, hvilke opgaver der tillægges den enkelte lærer og det enkelte lærerteam med hensyn til kursisternes skriftlige arbejde. Kursets leder kan dog tilgodese kursister med særlige behov.

§ 44. Omfanget af det skriftlige arbejde opgøres i kursisttid. Kursisttiden er den forventede tid, en gennemsnitlig kursist på det pågældende niveau skal bruge for at udfærdige en besvarelse af en bestemt opgave.

§ 45. Kursets leder fastsætter efter drøftelse med den eller de lærere, som stiller den enkelte opgave, principper for, hvordan fastlæggelsen af kursisttiden for den enkelte opgave sker. Kursets leder fordeler kursisttiden til skriftligt arbejde.

Stk. 2. Kursisterne skal på forhånd gøres bekendt med kursisttiden for den enkelte opgave.

§ 46. Der afsættes kursisttid til den enkelte kursists skriftlige arbejde. Kursets leder forhåndstildeler følgende timer:

- 1) mindst 110 timer til dansk A,
- 2) mindst 160 timer til matematik A,
- 3) mindst 125 timer til hvert af fagene biologi A, fysik A og kemi A,
- 4) mindst 110 timer til andre fag på A-niveau med skriftlig prøve,
- 5) mindst 50 timer til engelsk B,
- 6) mindst 100 timer til matematik B,
- 7) mindst 40 timer til 2. fremmedsprog på B-niveau, dog 50 timer i fortsættersprog på B-niveau,
- 8) mindst 25 timer til fagene biologi, geografi og kemi, der løftes fra C- til B-niveau,
- 9) mindst 30 timer til dansk C,
- 10) mindst 50 timer til matematik C og
- 11) mindst 15 timer til hvert af fagene biologi C, geografi C og kemi C.

Stk. 2. Ud over den i stk. 1 nævnte kursisttid kan der til alle fag, inklusiv fag med skriftlig prøve, yderligere afsættes op til 25 timers kursisttid pr. holdkursist til skriftlig træning, herunder i fag, der ikke har skriftligt arbejde, men hvor skriftligt arbejde indgår i grundlaget for prøven. Kursets leder beslutter fordelingen efter drøftelse med de involverede lærere. Ud over de opgaver, der er nævnt i bilag 2, pkt. 2.2., skal skriftligt arbejde tilgodeses inden for følgende områder:

- 1) rapportering af eksperimentelt arbejde,
- 2) sprogfag,
- 3) internt bedømte projekter, herunder skriftlige opgaver i henhold til § 55, stk. 2, og
- 4) øvrige fag, herunder samarbejde om skriftlige arbejder, der involverer flere fag, og faggrupper.

Stk. 3. Kursets leder kan afsætte flere timer til skriftligt arbejde til kursister, der har valgt flere fag på A-niveau med skriftlig prøve.

§ 47. På hvert kursus kan der ud over kursisttiden til den enkelte kursist, jf. § 46, afsættes en pulje af kursisttid, som efter kursets leders beslutning fordeles til kursister med særlige behov, jf. § 15, stk. 3, til kursister med særlige talenter, jf. § 16, stk. 3, og til kursister, der har brug for styrket evaluering med henblik på eksamenstræning. I forbindelse med disse aktiviteter sikrer kursets leder faglig vejledning i nødvendigt omfang.

§ 48. Kursisterne har i forbindelse med det skriftlige arbejde krav på jævnlige at få tilbagemelding om deres standpunkt, herunder at få en uddybet evaluering af opgavebesvarelsens styrker og svagheder.

Stk. 2. Kursets leder skal på baggrund af viden om kursisternes styrker og svagheder samt deres faglige niveau og i samarbejde med den enkelte lærer sikre progression i og fordeling af det skriftlige arbejde.

§ 49. Ved evalueringen af kursisternes skriftlige arbejde skal der i fag på A-niveau med forhåndstildelt tid til skriftligt arbejde, jf. § 46, stk. 2, nr. 1-4, og kan der i øvrige fag og i fagligt samspil benyttes forskellige evalueringsformer, herunder:

- 1) retning af kursisternes individuelle besvarelser af opgaver og test,
- 2) retning og kommentering af individuelle eller gruppebaserede skriftlige arbejder,
- 3) kommentering af delvist færdige skriftlige arbejder i en processkrivning,
- 4) samtaler med kursister eller kursistgrupper og
- 5) kombinationer af ovenstående.

Stk. 2. Kursets leder beslutter, hvordan evalueringen af det skriftlige arbejde skal foregå i de enkelte fag og i fagligt samspil.

Kapitel 7

Intern evaluering

§ 50. Den interne evaluering af uddannelsesmæssige og undervisningsmæssige forhold følger reglerne i bekendtgørelse om kvalitetsudvikling og resultatvurdering inden for de gymnasiale uddannelser.

§ 51. Undervisningen skal løbende evalueres, så kursister, lærere og kursets leder informeres om kursisternes udbytte af undervisningen.

§ 52. Kursisten skal løbende evalueres. Evalueringen skal sikre, at den enkelte kursist får et klart billede af egne styrker, svagheder og fremskridt og give grundlag for at justere undervisningen.

Stk. 2. Resultatet af evalueringen drøftes med kursisterne og anvendes til at justere undervisningens progression og niveau i forhold til kursisternes faglige formåen.

§ 53. Der gives ikke afsluttende standpunktskarakterer (årskarakterer), men lærerne giver mindst to gange årligt kursisterne en vurdering af deres standpunkt i faget, jf. stk. 2. I fag, der afsluttes efter et semester, giver lærerne mindst to gange i løbet af fagets uddannelsestid kursisterne en vurdering af deres standpunkt, jf. stk. 2. Vurderingen skal danne grundlag for en vejledning af den enkelte kursist om, hvordan kursisten udvikler sin faglige progression, sine arbejdsmetoder m.v.

Stk. 2. Kursets leder beslutter, hvordan vurderingen af kursistens faglige standpunkt, jf. stk. 1, skal ske. Kursets leder kan vælge at give kursisten standpunktskarakter i faget, at give kursisten skriftlige opgaver, der bedømmes med en karakter, eller at anvende andre evalueringsmetoder, der hviler på konkret dokumentation.

Stk. 3. Elever i stx-, hhx- og htx-uddannelsen, der undervises i fag eller forløb efter denne bekendtgørelse, har krav på standpunktskarakterer og afsluttende standpunktskarakterer (årskarakterer) efter reglerne i de pågældende uddannelser.

§ 54. Kursister, der modtager undervisning i fagpakker eller andre sammenhængende forløb, skal udarbejde en studiebog, jf. bilag 5.

§ 55. Alle større projekter, som kursisterne deltager i, skal evalueres særskilt, og resultaterne af evalueringen forelægges kursets leder.

§ 56. Kursets leder skal sikre, at kursisterne får træning i forskellige prøveformer, som indgår i uddannelsen.

Stk. 2. Før en afsluttende skriftlig prøve skal kursisterne have tilbud om at udarbejde en skriftlig opgave under eksamenslignende forhold. Opgaven kan bedømmes med en karakter.

§ 57. Kursets leder sørger for, at der mindst én gang pr. semester sker en drøftelse af kursisternes mulighed for at bestå prøven ved undervisningens afslutning.

Kapitel 8

Undervisningsbeskrivelser og attestationer for gennemført undervisning

§ 58. Hvert lærerteam henholdsvis hver lærer skal ved afslutningen af et undervisningsforløb udarbejde en undervisningsbeskrivelse.

Stk. 2. Undervisningsbeskrivelser, der udarbejdes ved afslutningen af undervisningen i et fag, indgår som baggrundsoplysninger for de mundtlige prøver.

Stk. 3. Lærerteamet/læreren skal ved udarbejdelsen af undervisningsbeskrivelsen benytte den af Ministeriet for Børn og Undervisning udarbejdede skabelon i det af ministeriet fastsatte format. Ministeriet kan kræve undervisningsbeskrivelserne indsendt og kan forlange, at dette skal ske i et bestemt elektronisk format. Undervisningsbeskrivelsen skal være tilgængelig for den pågældende censor.

Stk. 4. For kursister, som på baggrund af skift af uddannelse eller kursus eller af andre grunde ikke har fulgt den samme undervisning som de øvrige kursister på holdet, udarbejder lærerteamet/læreren om nødvendigt en særskilt undervisningsbeskrivelse.

§ 59. En kursist, der har deltaget i undervisningen i et fag eller forløb uden at fuldføre dette eller har deltaget i undervisningen i et fagelement, kan efter anmodning få attestation fra kursets leder for gennemført undervisning, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Det er en betingelse for at få attestation for gennemført undervisning, at kursisten har opfyldt kravene i kursets studie- og ordensregler til aktiv deltagelse.

Stk. 3. For kursister, der skifter kursus før undervisningens afslutning, skal læreren bidrage til at udarbejde en undervisningsbeskrivelse. Undervisningsbeskrivelsen udarbejdes efter reglerne i § 58.

Kapitel 9

Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

§ 60. Kursister, der på grund af handicap eller andre vanskeligheder, der kan sidestilles hermed, har behov for særlig støtte, skal have tilbud om specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand, som imødekommer deres behov.

Stk. 2. Undervisningen eller anden form for støtte iværksættes efter kursets leders konkrete vurdering af kursistens behov på baggrund af sagkyndige udtalelser. Undervisningen eller den specialpædagogiske bistand iværksættes i samarbejde med kursisten og dennes lærere.

Kapitel 10

Sygeundervisning

§ 61. Kursister, der midlertidigt på grund af sygdom ikke kan følge den almindelige undervisning i længere tid, skal have tilbud om sygeundervisning.

§ 62. Ved fravær på grund af sygdom, der forventes at vare i længere tid, skal kursisten snarest rette henvendelse til kurset. Hvis kursisten er undergivet forældremyndighed, kan henvendelse ske af forældremyndighedens indehaver.

Stk. 2. Kursets leder sørger for, at den nødvendige undervisning iværksættes efter aftale med kursisten og i nødvendigt omfang med kursistens lærere. Den gennemførte undervisning erstatter den uddannelses-tid, som kursisten i den pågældende periode ikke har gennemført.

Stk. 3. Opholder kursisten sig på et hospital eller en anden institution, træffer kursets leder endvidere nærmere aftale med vedkommende institution om undervisningens afvikling.

§ 63. Hvis en kursist på grund af sygdom hyppigt har haft kortvarige fravær eller forventes at få hyppige kortvarige fravær, kan kursisten få supplerende undervisning i tilknytning til kursistens deltagelse i den almindelige undervisning.

Stk. 2. Kursets leder træffer afgørelse om undervisning efter stk. 1.

Kapitel 11

Selvstuderende

§ 64. Personer, der ikke er tilmeldt undervisningen, kan aflægge prøve som selvstuderende efter de nærmere regler herom. Selvstuderende tilbydes faglig vejledning, der gives individuelt eller i grupper af selvstuderende.

§ 65. For selvstuderende, der ønsker at aflægge prøve i et eller flere af fagene biologi, fysik og kemi på C-, B- og A- niveau, geografi C eller i naturgeografi C og B, afholdes der én gang årligt laboratoriekurser i fagene, jf. bilag 4. Laboratoriekurserne omfatter den eksperimentelle del af undervisningen i de nævnte fag, der er en forudsætning for at blive indstillet til prøve. De nærmere regler om adgang for selvstuderende til at aflægge prøve fremgår af bekendtgørelse om prøver og eksamen i de almene og studieforberevende ungdoms- og voksenuddannelser.

Kapitel 12

Klage

§ 66. En kursist kan klage til kursets leder over beslutninger, som er truffet på kurset i henhold til denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Hvis kursisten er undergivet forældremyndighed, kan klage også indgives af forældremyndighedens indehaver.

§ 67. Hvis kursets leder ikke giver kursisten medhold i en klage efter § 66, kan kursisten eller forældremyndighedens indehaver klage til Ministeriet for Børn og Undervisning over kursets leders afgørelse, når klagen angår retlige spørgsmål. Klagen skal afleveres til kursets leder inden to uger efter, at kursets leder har meddelt kursisten sin afgørelse.

Stk. 2. Kursets leder skal udarbejde en udtalelse i sagen og give klageren lejlighed til at kommentere udtalelsen. Kursets leder skal give klageren en uges frist til dette. Klager skal aflevere sine eventuelle kommentarer til lederen, der videresender sagen, inklusiv udtalelse og klagerens eventuelle kommentarer, til ministeriet.

Stk. 3. Ministeriet kan træffe afgørelse om afvisning af klagen, hvis betingelserne i stk. 1, ikke er opfyldt, om fastholdelse af kursets leders afgørelse, om ændring af afgørelsen til fordel for klageren eller om hjemvisning af afgørelsen til lederens fornyede behandling.

Kapitel 13

Fravigelser fra bekendtgørelsen

§ 68. Ministeriet for Børn og Undervisning kan i særlige tilfælde godkende fravigelser fra bekendtgørelsen for at fremme forsøgsvirksomhed og pædagogisk udviklingsarbejde.

Stk. 2. Ministeriet for Børn og Undervisning kan godkende fravigelser fra bekendtgørelsen, hvor et kursus tilbyder undervisning, der sigter mod en tilsvarende international eksamen, som er adgangsgivende til videregående uddannelser i Danmark.

Stk. 3. Ministeriet for Børn og Undervisning kan desuden godkende fravigelser fra bekendtgørelsen for en enkelt kursist, hvor helt særlige forhold gør sig gældende.

Kapitel 14

Ikrafttræden og overgangsregler

§ 69. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. august 2013.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 307 af 11. april 2011 om hf-uddannelsen tilrettelagt som enkeltfagsundervisning for voksne ophæves.

Ministeriet for Børn og Undervisning, den 26. juni 2013

P.M.V.
LARS MORTENSEN

/ Mads Bentzen

Oversigt over bekendtgørelsens indhold og fortegnelse over bilag – hf-enkeltfag, juni 2013*Bekendtgørelsens indhold*

Kapitel 1	Uddannelsens formål (§ 1)
Kapitel 2	Uddannelsestid (§ 2)
Kapitel 3	Fagudbud m.v. (§§ 3-19)
Kapitel 4	Vejledning og fastholdelse (§§ 20-22)
Kapitel 5	Uddannelsens styring (§§ 23-26)
Kapitel 6	Undervisningens planlægning og gennemførelse (§§ 27-49)
Kapitel 7	Intern evaluering (§§ 50-57)
Kapitel 8	Undervisningsbeskrivelser og attestationer for gennemført undervisning (§§ 58-59)
Kapitel 9	Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (§ 60)
Kapitel 10	Sygeundervisning (§§ 61-63)
Kapitel 11	Selvstuderende (§§ 64-65)
Kapitel 12	Klage (§§ 66-68)
Kapitel 13	Fravigelser fra bekendtgørelsen (§ 69)
Kapitel 14	Ikrafttræden og overgangsregler (§ 70)

Bekendtgørelsens bilag

Bilag 1	Oversigt over bekendtgørelsens indhold og fortegnelse over bilag
Bilag 2	Kursisternes studieforberedende skrivekompetencer
Bilag 3	Eksamensprojektet
Bilag 4	Laboratoriekurser
Bilag 5	Tutorordning og studiebog
Bilag 6	Værkstedundervisning
Bilag 7	Biologi C
Bilag 8	Dansk C
Bilag 9	Engelsk C
Bilag 10	Geografi C
Bilag 11	Historie B
Bilag 12	Kemi C
Bilag 13	Matematik B
Bilag 14	Religion C
Bilag 15	Samfundsfag C

Kursisternes studieforberevende skrivekompetencer – hf-enkeltfag, juni 2013**1. Mål**

1.1. Kursisterne skal kunne finde og udvælge relevant stof samt behandle og skriftligt formidle centrale enkelt- og flerfaglige emner.

Kursisterne skal under anvendelse af faglig viden, grundlæggende metoder i faget/fagene og relevant dokumentation kunne give en klar, sammenhængende og nuanceret skriftlig fremstilling, der bygger på følgende studieforberevende skrivekompetencer:

- genrebevidsthed
- sproglig korrekthed
- disposition
- argumentation
- anvendelse af citater, figurer, illustrationer m.v.
- præsentation
- relevante henvisninger, noteapparat og litteraturliste.

De studieforberevende kompetencer skal anvendes i udarbejdelsen af den større skriftlige opgave.

2. Gennemførelse

2.1. Kursets leder sikrer, at der, så vidt det er muligt ud fra den enkelte kursists valg af fag, gennem hele uddannelsesforløbet er progression og sammenhæng i udviklingen af den enkelte kursists skriftlige kompetencer. Kursets leder beslutter, hvordan det systematiske arbejde med udviklingen af kursisternes skriftlige kompetencer tilrettelægges.

2.2. Som led i opbygningen af kursisternes studieforberevende skrivekompetencer skal kursisterne, så vidt det er muligt ud fra den enkelte kursists valg af fag:

- arbejde med et forløb om skriftlighed i første halvdel af uddannelsesforløbet inden for faget dansk, jf. hf-bekendtgørelsens bilag 9
- individuelt besvare en opgave i historie, jf. bilag 11, eller individuelt besvare en opgave i historie inden for rammerne af kultur- og samfundsfaggruppen, jf. hf-bekendtgørelsens bilag 14, og
- individuelt udarbejde et eksamensprojekt, jf. bilag 3.

Kursets leder beslutter, hvilke øvrige enkelt- og flerfaglige opgaver, der har særligt fokus på opnåelse af målene. Kursets leder beslutter, hvordan kursisternes øvrige skriftlige arbejde indgår i den samlede kompetenceopbygning.

2.3. Kursets leder beslutter for alle større skriftlige opgaver ud over den større skriftlige opgave, jf. hf-bekendtgørelsens bilag 4, proceduren for valg af fag eller fagligt samspil, fagligt område, og opgaveformulering.

2.4. Kurset stiller vejledningsressourcer m.v. til rådighed for den enkelte kursist/kursistgruppe.

3. Evaluering

3.1. Ved evalueringen af de i pkt. 2.2. nævnte opgaver indgår såvel faglige som formidlingsmæssige kvaliteter og mangler, og i hvilket omfang kursisten behersker de studiemæssige skrivekompetencer angivet i pkt. 1.1. Evalueringen skal anvendes fremadrettet med henblik på en løbende progression i kursisternes beherskelse af skrivekompetencerne. Evalueringen gennemføres med anvendelse af evalueringsformerne anført i § 48, stk. 1.

3.2. Kursets leder beslutter, om der skal gives karakter for den enkelte opgavebesvarelse. Kursets leder beslutter, hvordan evalueringen af den enkelte skriftlige opgave indgår ved fastlæggelsen af eventuelle standpunktskarakterer.

Eksamensprojektet - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Eksamensprojektet**

1.1. Eksamensprojektet, der udarbejdes af én eller flere kursister i fællesskab, omfatter to til tre fag og afsluttes med en individuel mundtlig prøve på baggrund af en synopsis. Kursisten skal udarbejde eksamensprojektet på det højeste faglige niveau, kursisten har eller har fulgt fagene.

1.2. Eksamensprojektet udarbejdes inden for de sidste seks uger af undervisningen.

2. Eksamensprojektets område

2.1. Den enkelte kursist, henholdsvis kursisterne, vælger de fag, som eksamensprojektet udarbejdes i.

2.2. Kursets leder udpeger blandt kursets lærere vejleder/vejledere for den enkelte kursist, henholdsvis kursisterne, i de fag, der indgår. Vejlederen/vejlederne medvirker i alle projektforsøgets faser.

2.3. Kursisten, henholdsvis kursisterne, vælger i samråd med vejlederen/vejlederne et emne, hvor de valgte fag indgår. Emnet skal inden for såvel fagenes kernestof som supplerende stof afgrænses på en sådan måde, at der kan udformes en problemformulering, som sikrer, at der ikke kan ske genanvendelse af afsnit fra besvarelser, som tidligere er afleveret og rettet.

2.4. Kursets leder fastlægger en procedure for valg af fag og emne.

3. Problemformulering

3.1. Kursisten, henholdsvis kursisterne, formulerer en problemformulering, der godkendes af vejlederen/vejlederne. Den skal rumme flerfaglige krav i de fag, der indgår, og den kan ikke direkte bygge på den del af fagenes stof, der allerede er indgået i kursistens, henholdsvis kursisternes, undervisning. Der er dog intet til hinder for, at projektet udarbejdes i forlængelse af arbejdet i de fag, der indgår, eller har forbindelse hermed.

3.2. Kursisten, henholdsvis kursisterne, udarbejder en synopsis, som indeholder:

- titel på emne og angivelse af de fag, der indgår
- problemformulering
- oversigt over de problemstillinger, der er arbejdet med
- en præcisering af projektets konklusioner
- oversigt over, hvilke metoder der er anvendt i arbejdet
- en konklusion, herunder eventuelt formulering af spørgsmål til videre arbejde
- en oversigt over anvendte kilder.

3.3. Ved eksamensprojektets afslutning afleverer kursisten synopsen til kurset i det nødvendige antal eksemplarer. Synopsen sendes til censor inden prøven. Kursets leder fastlægger en procedure herfor.

4. Projektforsøget

4.1. Under projektforsøget skal kursisten sikres hensigtsmæssig adgang til faciliteter, der er relevante for udarbejdelsen af projektet.

5. Prøve

5.1. Der afholdes en individuel mundtlig prøve på baggrund af synopsen. Eksaminanden medbringer synopsen og eventuelle supplerende noter til prøven. Eksaminationstiden er 30 minutter pr. eksaminand. Prøven består af eksaminandens præsentation af og fremlæggelse af synopsen suppleret med uddybende spørgsmål fra eksaminator. Censor kan inddrages i eksaminationen.

6. Bedømmelse

6.1. Bedømmelsen af eksamensprojektet sker på grundlag af en helhedsvurdering af den mundtlige præstation i forhold til de faglige mål i de fag, der indgår i projektet.

Ved bedømmelsen lægges herudover vægt på:

- behandling af emnet ud fra problemformuleringen
- strukturering og formidling af det faglige stof
- inddragelse af relevant baggrundsstof.

6.2. Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering.

7. Selvstuderende.

7.1. Selvstuderende kan udarbejde et eksamensprojekt i henhold til pkt. 1.1.-6.2., bortset fra pkt. 2.3. Den selvstuderende skal, hvis der ikke er aflagt prøve i fagene, have tilmeldt sig prøve i de pågældende fag ved den førstkommende eksamenstermin.

Laboratoriekurser – hf-enkeltfag, juni 2013**1. Fagrække**

1.1. Der skal afholdes laboratoriekurser i fagene biologi, fysik og kemi på niveau A, B og C samt i geografi på niveau B og C efter nedenstående regler.

2. Formål

2.1. Laboratoriekursus erstatter den eksperimentelle del af undervisningen i fagene biologi, fysik, kemi og geografi, jf. læreplanerne for disse fag.

Laboratoriekursus skal derfor give kursisterne mulighed for at tilegne sig de nødvendige forudsætninger for at kunne honorere kravene mht. det eksperimentelle arbejde, som de fremgår af læreplanerne for de pågældende fag, herunder især afsnittet om den afsluttende mundtlige prøve i faget.

3. Kursernes placering m.v.

3.1. Laboratoriekurserne afholdes normalt såvel øst som vest for Storebælt. Laboratoriekurserne skal foregå på en institution, der udbyder uddannelsen til studentereksamen eller højere forberedelseseksamen. Ministeriet for Børn og Undervisning udpeger én institution øst og én vest for Storebælt til at afholde kurserne.

3.2. Laboratoriekurser i samme fag på forskellige niveauer tilrettelægges således, at kursisterne kan følge alle niveauer successivt inden for samme termin.

3.3. Der skal sikres kursusplads til alle, der har tilmeldt sig, jf. pkt. 4.1.

3.4. De institutioner, der afholder laboratoriekurser, udsender tilmeldingsskemaer til alle institutioner, der udbyder hf-undervisning, inden den 1. december sammen med meddelelse om tid og sted for laboratoriekursernes afholdelse.

4. Tilmelding til laboratoriekurser

4.1. Tilmelding til laboratoriekurserne sker gennem den institution, hvor tilmelding til prøve i det pågældende fag finder sted. Kurserne sender tilmeldingerne til den institution, der afholder laboratoriekursus inden en af denne institution fastsat frist.

4.2. Den institution, der afholder laboratoriekursus, udsender kursusmateriale til deltagerne før kursets start.

5. Kursernes omfang

5.1. Uddannelsestiden for laboratoriekursus er:

Laboratoriekursus på A-niveau: 15 timer. Deltagelse i laboratoriekursus i et fag på A-niveau forudsætter, at undervisningen på B-niveau i faget er gennemført, eller at laboratoriekursus på B-niveau er gennemført.

Laboratoriekursus på B-niveau: 15 timer. Deltagelse i laboratoriekursus i et fag på B-niveau forudsætter, at undervisningen på C-niveau i faget er gennemført, eller at laboratoriekursus på C-niveau er gennemført.

Laboratoriekursus på C-niveau: 15 timer.

Dertil kommer tilhørende journal- og rapportarbejde.

5.2. Som del af uddannelsestiden indgår vejledning i rapportskrivning og gennemgang af de første rapporter.

6. Attestation

6.1. Den institution, der afholder laboratoriekursus, udsteder en attestation til kursister, der har gennemført kurset. Kursisten afleverer attestationen til den institution, hvor prøven i faget finder sted.

Tutorordning og studiebog – hf-enkeltfag, juni 2013**Tutoren****1. Formål**

Tutorordningen skal medvirke til at udvikle den enkelte kursists selvstændighed og selvforvaltning i forhold til undervisningen og understøtte kursistens fastholdelse i uddannelsen.

Tutorordningen skal være med til at:

- styrke den enkelte kursists studiekompetencer
- fastholde fokus på den enkelte kursists læringsproces
- styrke den enkelte kursists faglige motivation, samlede studiemotivation og dermed fastholdelse i uddannelsen
- støtte kursisten i bestræbelserne på at udvikle evnen til at gøre studiemæssig status over for sig selv med hensyn til:
 - a) ambitionsniveau
 - b) studiemæssigt stærke og svage sider
 - c) progression i undervisningen
 - d) justering af læreprocessen
 - e) selvevaluering.

2. Indhold

Tutoren har til opgave at:

- planlægge og gennemføre individuelle samtaler med de tilknyttede kursister; samtalerne fokuseres på kursistens studiemæssige og faglige udvikling, og resumé af samtalerne indføres i studiebogen
- rådgive den enkelte kursist om, hvordan kursisten kan arbejde hen mod sine mål, blandt andet ved at arbejde med og ajourføre studiebogen
- efter behov formidle information om kursisternes studiemæssige progression til de øvrige lærere.

3. Tilrettelæggelse og organisering

Kursets leder udpeger tutorerne, så hver kursist har én af sine lærere som tutor.

Tutoren skal gennem et passende antal samtaler have tæt kontakt med den enkelte kursist og følge kursistens læringsmæssige progression i samarbejde med kursistens øvrige lærere med henblik på faglig og metodisk vejledning af kursisten.

Centralt for tutors arbejde er dels samtalerne med kursisten, dels samarbejdet med kursisten om studiebogen med fokus på progression i læring og tilegnelse af studiekompetencer.

Tutoren skal – i et omfang, der fastsættes af kursets leder – stå til rådighed for individuelle, studiemæssigt relaterede henvendelser fra kursisterne.

Studiebog**1. Formål**

Arbejdet med kursistens personlige studiebog har til formål til at skærpe kursistens bevidsthed om, hvorfor og hvordan der skal arbejdes med den faglige og personlige læringsprogression.

Studiebogen skal tjene som redskab til, at kursisten i samarbejde med tutoren opstiller realistiske mål og succeskriterier for videreudvikling af sine faglige og studiemæssige kompetencer og løbende evaluerer processen og progressionen.

Således skal studiebogen være med til at fastholde kursistens fokus gennem hele uddannelsesforløbet og tjene som dokumentation for arbejdet frem mod de opstillede faglige mål.

2. Indhold

Studiebogen fungerer som et samlende arbejdsredskab i kursistens uddannelsesforløb og indeholder følgende elementer:

- 1) relevante oplysninger om kursistens tidligere uddannelse og kvalifikationer, om det igangværende hf-forløb (fag og niveau, merit etc.) samt om særlige forhold, der er relevante for uddannelsesforløbet, som f.eks. formål med uddannelsesforløbet, eller eventuelle læsevanskeligheder
- 2) oplysninger om kursistens faglige og studiemæssige kompetencer og om de mål, som kursisten har sat sig
- 3) oplysninger om og vurderinger af, i hvor høj grad de opstillede mål er nået
- 4) aftaler om, hvordan kursisten kan arbejde med sin faglige progression og kompetenceudvikling
- 5) samtalskemaer til og korte referater og konklusioner fra tutorsamtalerne.

Desuden kan studiebogen indeholde særlige sider til aftaler, møder, daglige notater etc.

Pkt. 1 udfyldes af kursisten.

Pkt. 2-4 udfyldes af kursist, faglærere og tutor.

Pkt. 5 udfyldes af kursisten.

3. Tilrettelæggelse og organisering

Studiebogen er et led i den faglige og metodiske vejledning og føres af den enkelte kursist og dennes lærere og tutor.

Studiebogen er elektronisk.

Skabelon til studieborgens forskellige afsnit udformes af det enkelte kursus og gøres tilgængelig på nettet.

Adgang til den enkelte kursists studiebog har kursisten, kursistens tutor og lærere samt kursets leder.

Det forudsættes, at studiebogen ikke indeholder personfølsomme oplysninger.

Værkstedundervisning - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Formål**

Værkstedundervisningen har til formål at støtte kursisterne i udviklingen af gode studiekompetencer gennem udvikling af bevidsthed om læreprocesser, metoder og mål. Værkstedundervisningen skal hermed bidrage til at udvikle kursisternes metakognitive tænkning og sikre tid til selvstændig studiemæssig fordybelse.

Værkstedundervisningen skal tilrettelægges med henblik på, at kursisterne får viden om, hvordan de kan forberede sig til de enkelte fag og faggrupper.

2. Indhold

Kursisternes arbejdsvaner og studiefærdigheder udvikles gennem præsentation og indarbejdelse af forskellige metoder til tilegnelse af fagligt stof og faglige sammenhænge. Dette skal ske med henblik på at sikre progression i udviklingen fra kursist til studerende.

I sammenhæng med tilegnelsen af det faglige stof bør følgende elementer indgå med progression i værkstedstimerne:

- arbejde med taksonomi og metode
- studieteknik, herunder forskellige former for notatteknik, læseteknikker og læsestrategier
- undervisningens forskellige arbejdsformer, herunder projektarbejde
- fortsat udvikling af den studiemæssige it-kompetence
- træning i prøveafleggelse.

I værkstedet indgår også introduktion til forskellige studie- og arbejdsmetoder, herunder informationssøgning, skriftlig fremstilling, anvendelse af it og afdækning af læringsstil.

3. Tilrettelæggelse**3.1. Didaktiske principper**

Værkstedundervisningen er en del af uddannelsestiden, jf. § 11 og § 39.

Værkstedundervisningen tilrettelægges med henblik på progression i arbejdsformer og selvstændighed og sammenhæng med den øvrige undervisning.

I værkstedundervisningen kan kursisterne arbejde individuelt eller i grupper efter behov, men således at de kan få både hjælp og tid til bearbejdelse af det faglige stof og selvstændig fordybelse. Værkstedet kan endvidere give gode rammer for differentieret undervisning, som kan foregå såvel ved fysisk tilstedeværelse som virtuelt.

I starten af forløbet anvendes nogle af værkstedstimerne til en introduktion til faget henholdsvis fagene.

Senere i forløbet kan der fokuseres på studiemetoder og gives differentierede tilbud med fokus på den enkelte kursists behov for støtte.

Værkstedundervisningen kan suppleres af et åbent, frivilligt studieværksted, jf. § 17.

Biologi C - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Biologi er et naturvidenskabeligt fag, hvor undersøgelser og eksperimenter i såvel laboratoriet som naturen skaber grundlag for indsigt i de biologiske systemers kompleksitet og mangfoldighed.

Biologi er læren om livets oprindelse og udvikling og om livsprocesser på alle niveauer fra det molekylære til det globale. Faget tager udgangspunkt i videnskabsfaget og beskæftiger sig med de levende organismers indbyrdes samspil, med deres relationer til det omgivende miljø og med betydningen af menneskelig aktivitet, herunder mulighederne for naturforvaltning og for bæredygtig udvikling.

Faget omhandler biologiens praktiske anvendelse og perspektiver i tilknytning til blandt andet den bioteknologiske udvikling inden for det medicinske område og i forbindelse med biologisk produktion.

Faget bidrager til menneskets forståelse af sig selv som biologisk væsen og giver den faglige baggrund for at kunne handle biologisk forsvarligt i dagligdagen og i forhold til langsigtede samfundsspørgsmål med biologisk indhold.

1.2. Formål

Formålet med biologiundervisningen er at stimulere kursisternes interesse for biologiske spørgsmål og at bidrage til hf-uddannelsens overordnede målsætning om faglig indsigt, studiekompetence og almindelse.

Kursisternes viden om udvalgte biologiske områder skal uddybes under hensyntagen til deres egne praktiske erfaringer og tidligere uddannelsesforløb. De skal herunder opnå indsigt i væsentlige biologiske sammenhænge med tilknytning til sundhed, miljø og bioteknologi.

Kursisterne skal have erfaring med systematisk at indsamle, behandle og formidle biologisk information, og de skal udvikle evne til at forholde sig kritisk og konstruktivt til biologisk forskning og dens anvendelse.

Kursisterne skal tilegne sig biologisk tankegang og metode, så de kan anvende den i det daglige. De skal desuden – i sammenhæng med andre faglige angrebsvinkler – kunne forholde sig analyserende og nuanceret til biologiske problemstillinger med etiske og samfundsmæssige perspektiver.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- indhente biologisk information fra forskellige kilder og vurdere materialets kvalitet
- foretage systematiske observationer og indsamle data såvel i laboratoriet som i felten
- udføre eksperimentelt arbejde under hensyntagen til almindelig laboratoriesikkerhed
- opstille enkle hypoteser som udgangspunkt for biologiske eksperimenter
- identificere og diskutere fejkilder og forklare betydningen af kontrolforsøg
- beskrive, analysere og forklare figurer og data og sætte dem i relation til relevante forklaringsmodeller
- bearbejde og formidle resultater fra eksperimentelt arbejde
- udtrykke sig både mundtligt og skriftligt om biologiske sammenhænge med inddragelse af relevante faglige begreber
- diskutere samfundsmæssige og etiske perspektiver i tilknytning til problemstillinger med biologisk indhold.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er:

- udvalgte organiske stoffer og deres biologiske betydning, herunder DNA's opbygning og funktion
- cellers struktur, funktion og evolution samt udvalgte cellulære processer
- almene genetiske begreber og sammenhænge herunder samspillet mellem arv og miljø
- den biologiske baggrund for anvendt bioteknologi
- udvalgte organsystemers opbygning og funktion set i sundhedsmæssig sammenhæng
- udvalgte økologiske processer og deres betydning.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. Kernestoffet og det supplerende stof udgør tilsammen en helhed. Det supplerende stof omfatter problemstillinger inden for sundhed, bioteknologi og miljø og uddyber og perspektiverer kernestoffet og/eller inddrager nye faglige områder på en sådan måde, at fagets praktiske, samfundsmæssige og etiske aspekter bliver fremhævet. Dele af det supplerende stof vælges i samarbejde med kursisterne.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen er tematisk og tager udgangspunkt i aktuelle biologiske problemstillinger samt kursisternes erfaringer.

Det eksperimentelle arbejde integreres med det teoretiske stof, således at arbejdet med naturvidenskabelige redskaber og metoder stimulerer kursisternes aktivitet og kreativitet. Desuden skal anvendelsesorienterede aspekter inddrages i videst muligt omfang.

3.2. Arbejdsformer

Der veksles mellem forskellige arbejdsformer, så der er progression fra mere bundne undervisningsaktiviteter til selvstændigt arbejde. I valget af arbejdsformer skal der tages hensyn til at udvikle kursisternes erfaring med både individuelle og kollektive arbejdsformer, herunder projektarbejde.

Der skal være fokus på det anvendelsesorienterede gennem hele forløbet. Udadrettede aktiviteter indgår som en integreret del af undervisningen.

Det eksperimentelle arbejde skal integreres i den daglige undervisning og har et omfang, der svarer til ca. 20 pct. af fagets uddannelsestid.

Skriftlighed i faget omfatter arbejde med fagets forskellige skriftlige genrer og er en væsentlig del af læreprocessen. Skriftlighed i biologi er væsentlig, idet den faglige viden hermed får et klart anvendelsesorienteret aspekt. Skriftlighed omfatter blandt andet følgende:

- journaler over eksperimentelt arbejde og feltarbejde
- rapporter udarbejdet på baggrund af journalerne
- forskellige opgavetyper, blandt andet med henblik på træning af faglige elementer
- andre produkter som f.eks. præsentationer og posters.

Det skriftlige arbejde tilrettelægges, så der er progression i fagets skriftlighed for at sikre udviklingen af den enkelte kursists skriftlige kompetencer.

3.3. It

It inddrages i undervisningen, hvor det er hensigtsmæssigt for at nå de faglige mål, ved at anvende dataopsamling, databehandling i regneark, informationssøgning, skriftlig fremstilling, konferencer og præsentation.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, lægges der op til, at faget indgår i samspil med andre fag med det formål yderligere at uddybe og perspektivere kernestof og anvendelsesaspekter i faget.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Kursisternes udbytte af undervisningen skal evalueres jævnligt, så der er grundlag for en fremadrettet vejledning af den enkelte kursist i arbejdet med at nå de faglige mål og for justering af undervisningen.

4.2. Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af en opgave udarbejdet af eksaminator. Opgaven tager udgangspunkt i et eller flere af undervisningens temaer. Opgaven indeholder en overskrift og præciserende underspørgsmål samt kendt og ukendt bilagsmateriale. Det eksperimentelle arbejde og projekterne skal indgå i så mange opgaver som muligt.

Eksaminationstiden er ca. 24 minutter. Forberedelsestiden er ca. 24 minutter.

Hver opgave må anvendes højst to gange på samme hold. Bilag må anvendes flere gange efter eksaminators valg.

Opgaverne uden bilag skal være kendt af eksaminanderne inden prøven.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som er anført i pkt. 2.1.

Der lægges vægt på eksaminandens evne til at:

- udtrykke sig korrekt og præcist med anvendelse af biologiske fagudtryk
- strukturere og formidle stoffet
- analysere og vurdere resultater fra eksperimentelt arbejde
- forklare modeller, der beskriver biologiske sammenhænge
- analysere og forklare figurer, der repræsenterer biologiske sammenhænge
- sætte ukendt materiale i relation til kendte problemstillinger
- perspektivere sin biologiske viden og inddrage samfundsmæssige og etiske aspekter.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

4.4. Selvstuderende

En selvstuderende skal have gennemført laboratoriekursus i biologi (§ 65) med attestation fra den institution, der afholdt kurset, for at kunne indstilles til prøve. Hvis den selvstuderende kan dokumentere gennemførelse af eksperimentelt arbejde i et omfang svarende til niveauets eksperimentelle arbejde fra tidligere biologiundervisning, f.eks. i form af rapporter eller journaler, kan den selvstuderende indstilles til prøve uden at gennemføre laboratoriekursus. Det tidligere gennemførte eksperimentelle arbejde indgår på samme måde som grundlag for prøven, som eksperimentelt arbejde i en almindelig undervisningssammenhæng. Lederen af det kursus, hvor prøven finder sted, beslutter, om tidligere eksperimentelt arbejde kan udgøre et tilstrækkeligt grundlag for den selvstuderendes prøve.

Dansk C – hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Fagets kerne er dansk sprog. Der fokuseres på, hvordan sproget udfolder sig og anvendes i praktiske kommunikationssituationer. I arbejdet med dansk sprog og dansksprogede tekster i en mangfoldighed af genrer og medier forbindes receptive og produktive elementer i faget.

1.2. Formål

Danskfaget bidrager til udviklingen af kursistens formidlingsmæssige kompetencer og kursistens evne til at afdække teksters betydning. Undervisningen har således et praksis- og anvendelsesorienteret fokus, der har til formål at styrke kursistens evne til at håndtere informationer, gå bag om ordene og forstå deres indhold og nuancer. Beherskelsen af et sikkert sprogligt udtryk, mundtligt såvel som skriftligt, fremmer kursistens muligheder for at orientere sig og handle i et moderne, demokratisk, globalt orienteret samfund.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- udtrykke sig præcist, nuanceret og formidlingsbevidst såvel mundtligt som skriftligt
- beherske skriftsprogets normer for korrekthed med anvendelse af grammatikkens og stilistikkens basale grundbegreber
- anvende centrale mundtlige fremstillingsformer (herunder holde oplæg og argumentere for et synspunkt) med formidlingsbevidsthed
- anvende centrale skriftlige fremstillingsformer (herunder rapportere, redegøre og diskutere) med formidlingsbevidsthed
- analysere og forholde sig kritisk til trykte og digitale tekster med blik for teksternes kommunikative betydning
- analysere og fortolke litterære tekster.

2.2. Kernestof

Til kernestoffet hører en vifte af dansksprogede tekster. Teksterne udvælges, så der sikres en genremæssig spredning, hvor både litterære og ikke-litterære tekster indgår. Spredningen indbefatter desuden, at både trykte og digitale tekster skal være repræsenteret.

I arbejdet med teksterne integreres receptive og produktive aktiviteter.

Følgende analyseredskaber præsenteres og anvendes i forløbene, jf. pkt. 3:

- grammatik og stilistik
- argumentationsanalyse
- retorisk analyse
- kommunikationsanalyse.

3. Tilrettelæggelse

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i forløb med følgende fokus:

- at tale for en forsamling
- at argumentere for et synspunkt
- at dække en begivenhed

- at redegøre for et sagsforløb.

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen integrerer det receptive arbejde med tekster med produktivt arbejde med kursistens egne tekster. Det er centralt, at teksterne udvælges med henblik på at præsentere kursisten for autentiske tekster og autentiske formidlingssituationer.

3.2. Arbejdsformer

Det skriftlige arbejde spænder fra mindre skriveøvelser, som træner delkompetencer og afgrænsede skrivehandlinger, til større opgaver, hvor kursisterne i en sammenhængende og formidlingsbevidst fremstilling forholder sig til en tekst og/eller et emne. Der lægges vægt på faglig vejledning i skrivefasen.

Det mundtlige arbejde fokuserer på kursistens mundtlige udtryksfærdighed i forskellige autentiske kommunikationssituationer. Kursisterne præsenteres for egnede teknikker og redskaber i forbindelse med forberedelse og afvikling af mundtlige fremstillinger.

3.3. It

Der lægges vægt på inddragelse af it i undervisningen i forbindelse med:

- skriveundervisningen og arbejdet med præsentationsstøttede mundtlige oplæg
- informationssøgning
- arbejdet med tekster, som ikke foreligger i trykt form.

3.4. Samspil med andre fag

Det faglige samspil med andre fag tilgodeses, i det omfang det er muligt.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

De gennemførte forløb evalueres løbende med henblik på at give lærer og kursist viden om det faglige standpunkt og på at fastlægge det efterfølgende arbejde. Der gøres brug af forskellige evalueringsformer, herunder respons på mindre skriveopgaver, skriftlige prøver og mundtlige oplæg.

4.2. Prøveformer

Der afholdes en kombineret skriftlig og mundtlig prøve.

Den skriftlige del af prøven

Der er tale om en decentral skriftlig prøve, hvor opgaven udformes af kursistens underviser. Opgaven udleveres til eksaminanden senest to uger før den mundtlige prøve. Eksaminanden har 24 timer til at udfærdige en skriftlig besvarelse af et omfang svarende til tre til fire normalsider. En normalside består af 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn. Opgaven tager udgangspunkt i et emne eller en problemstilling fra et af de fire obligatoriske forløb og med et anvendelsesorienteret fokus. Til opgaven hører et tekstmateriale på maksimalt otte normalsider eller maksimalt 10 minutters afspillet tekst samt instrukser om, hvordan eksaminanden skal arbejde med materialet. Såvel kendte som ukendte tekster kan indgå, men dele af materialet skal være ukendt tekstmateriale, som forventes inddraget med vægt i besvarelsen. Tekster må gerne genbruges på et hold, hvis de tilhørende instrukser ikke er identiske.

Før den mundtlige del af prøven sender institutionen eksaminandens skriftlige besvarelse til censor. Eksaminator og censor drøfter inden den mundtlige del af prøven, på baggrund af oplæg fra eksaminator, hvilke problemstillinger eksaminanden skal uddybe.

Den mundtlige del af prøven

Eksaminationstiden er ca. 20 minutter pr. eksaminand. Der er ingen forberedelsestid.

Eksaminanden indleder med et mundtligt oplæg på ca. 10 minutter om produktet ved den skriftlige del af prøven. Eksaminationen former sig videre som en faglig samtale om det skriftlige produkt med anvendelse af kernestoffets analyseredskaber. I samtalen perspektiveres til det læste stof.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der gives en samlet karakter ud fra en helhedsbedømmelse af henholdsvis den skriftlige og den mundtlige præstation.

Ved bedømmelsen lægges der vægt på eksaminandens færdighed i:

- skriftlig og mundtlig fremstilling, herunder formidlingsbevidsthed
- at besvare den stillede opgave
- relevant anvendelse af danskfaglig viden og metode.

Engelsk C – hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Engelsk er et færdighedsfag, et vidensfag og et kulturfag. Faget beskæftiger sig med engelsk sprog, engelsksprogede kulturer og globale forhold. Faget omfatter anvendelse af engelsk i skrift og tale og viden om fagets stofområder.

1.2. Formål

Det er formålet med undervisningen, at kursisterne i faget engelsk opnår evne til at forstå og anvende det engelske sprog, således at de kan orientere sig og agere i en globaliseret verden. Det er formålet, at kursisterne opnår viden om britiske, amerikanske og andre engelsksprogede landes samfundsforhold og kulturer, og at deres forståelse af egen kulturbaggrund dermed udvikles. Faget skaber grundlag for, at kursisterne kan kommunikere på tværs af kulturelle grænser. Undervisningen i fagets forskellige discipliner bidrager til at udvikle kursisternes sproglige, kulturelle og æstetiske viden og bevidsthed og dermed deres generelle studiekompetence.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- forstå mundtligt og skriftligt engelsk om almene emner
- læse engelske tekster forståeligt op
- beherske et ordforråd, som gør det muligt at deltage i en samtale på engelsk
- give en sammenhængende mundtlig og skriftlig fremstilling på engelsk af et kendt emne
- kunne gøre rede for indhold og synspunkter i forskellige typer engelsksprogede tekster og engelsk-sproget mediestof, herunder film
- redegøre for det givne materiales placering i forhold til en større sammenhæng
- formulere egne synspunkter og argumenter på engelsk
- anvende faglige opslagsværker og øvrige hjælpemidler.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er:

- det engelske sprogs grundlæggende grammatik, ortografi og tegnsætning
- udtale og ordforråd
- kommunikationsstrategier, standardsprog og variation
- det engelske sprog som globalt kommunikationssprog
- forskellige typer nyere litterære tekster, ikke-litterære tekster og mediestof, herunder film
- tekstanalytiske grundbegreber
- væsentlige samfundsmæssige forhold i Storbritannien og USA
- aktuelle forhold i andre dele af den engelsktalende verden.

Litterære tekster, ikke-litterære tekster og mediestof, som indgår i kernestoffet, skal være ubearbejdede og på autentisk engelsk.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. Det supplerende stof uddyber og perspektiverer kernestoffet og udvider kursisternes faglige horisont.

I det supplerende stof indgår tekster og andre udtryksformer fra nyeste tid. Endvidere indgår stof fra andre fagområder og andre verdensdele end de engelsksprogede.

Det supplerende stof skal være skrevet på eller oversat til engelsk.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen skal tage udgangspunkt i et fagligt niveau svarende til kursisternes niveau fra folkeskolen. Undervisningen tilrettelægges, så der veksles mellem induktivt og deduktivt tilrettelagte forløb.

Arbejdet med sprog, tekst og kultur integreres, således at kursisterne oplever en klar sammenhæng mellem udtryksmåde, stof og kommunikationssituation.

Der skal arbejdes med lytte-, læse- og kommunikationsstrategier og med strategier for fremmedsprogstilegnelse. Kursisternes egen sprogproduktion i tale og skrift skal prioriteres højt. Undervisning i tekstanalyse og fremmedsprogstilegnelse skal tilpasses den faglige progression. Arbejdssproget er overvejende engelsk.

Uddannelsens anvendelsesorienterede profil indebærer, at undervisningen i fagets sproglige dimension tilrettelægges med vægten på *brugen* af sproget og inddrager sprogets opbygning som et middel til at fremme kommunikative og formidlende kompetencer. Den indholdsmæssige side af undervisningen orienteres mod det handlingsanvisende ved at betragte faget som et redskab til løsning af problemer og ved at inddrage emner, der så vidt muligt er aktuelle og af relevans for kursistgruppens almindelse og livspraksis.

3.2. Arbejdsformer

Arbejdet med faget organiseres fortrinsvis i emner. Der skal indgå mindst tre emner, som skal have udgangspunkt i fagets kernestof og i det supplerende stof.

Undervisning og arbejdsformer, der fortrinsvis er lærerstyrede, skal gradvist afløses af undervisning og arbejdsformer, der giver kursisterne større selvstændighed og ansvar. Arbejdsformer og metoder skal passe til de faglige mål, og det skriftlige og mundtlige arbejde skal varieres, så kursisterne udvikler deres udtryksfærdighed mundtligt og skriftligt. Arbejdet med fagets skriftlige side skal tilrettelægges, så det indgår som støtte for tekst- og emnearbejdet og som støtte for sprogindlæringen.

Hvis faget har tillagt kursisttid skal det skriftlige arbejde planlægges, så der skabes progression og, hvor det er muligt, sammenhæng med skriftligt arbejde i andre fag.

3.3. It og elektroniske medier

It og elektroniske medier anvendes med det overordnede formål at fremme kursisternes læringsproces og læringsresultat. Integration af elektroniske medier i undervisningen giver kursisterne mulighed for at opleve sproget i varierede, autentiske og aktuelle sammenhænge. It anvendes som redskab til støtte for tekstarbejdet og for arbejdet med den færdighedsmæssige side af sprogstilegnelsen. Den praktiske anvendelse af it skal styrke kursisternes evne til at søge og udvælge relevant fagligt materiale.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, lægges der op til, at faget indgår i samspil med andre fag. Den anvendelsesorienterede side af den mundtlige og skriftlige sprogfærdighed skal her styrkes ved, at kursisterne tilegner sig og formidler dele af det faglige stof på engelsk.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Ved undervisningens start og i årets løb skal der foretages evaluering i form af screening eller andre individuelle test for at fastslå den enkelte kursists niveau og progression. For at kursisterne kan få et redskab til at vurdere egen videnstilvækst, skal der desuden foretages selvevaluerende test.

4.2. Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve.

Med udgangspunkt i et ukendt, ubearbejdet materiale, der er tematisk tilknyttet et studeret emne, prøves i præsentation, samtale, tekstforståelse og perspektivering. De emner, der indgår som grundlag for prøven, skal tilsammen dække de faglige mål og kernestoffet. Prøvematerialet skal bestå af én eller flere tekster med et samlet omfang på én til tre normalsider. Omfanget skal tage hensyn til materialets sværhedsgrad og sikre, at de faglige mål kan bedømmes. Mediemateriale i elektronisk form kan inddrages og erstatte trykt tekstmateriale i et omfang svarende til maksimalt 20 pct. af de én til tre normalsider, som udgør et prøvemateriale.

Eksaminationstiden er ca. 24 minutter. Forberedelsestiden er ca. 48 minutter. I forberedelsestiden må eksaminanden benytte alle hjælpemidler. Kommunikation med omverdenen er ikke tilladt. Endvidere er brug af internettet ikke tilladt, jf. dog § 15, stk. 2, i den almene eksamensbekendtgørelse.

Det samme ukendte prøvemateriale må højst anvendes ved tre eksaminationer på samme hold.

En normalside er for prosa 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn, for lyrik og drama 30 linjer. Ved anvendelse af elektronisk mediemateriale svarer tre til seks minutters afspilning til én normalside.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der lægges vægt på, at eksaminanden på engelsk kan præsentere og perspektivere det ukendte prøvemateriale og anvende den viden, der er opnået i arbejdet med det studerede emne.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

Geografi C - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Geografi omhandler naturprocesser og naturforhold på Jorden og deres betydning for menneskets livsvilkår i et aktuelt og samfundsmæssigt perspektiv.

Geografi benytter sig af naturvidenskabelige metoder, hvor viden og begrebsforståelse udvikles gennem vekselvirkning mellem på den ene side observationer og eksperimenter og på den anden side teori og modeldannelse. Faget beskæftiger sig med såvel lokale, regionale som globale mønstre og forskelligheder og deres forklaring. Faget danner udgangspunkt for forståelse og erkendelse af fænomener i naturen og for forståelse af samspillet mellem mennesket og dets omgivelser.

Faget har en anvendelsesorienteret dimension og inddrager geografisk viden til at skabe en sammenhængende indsigt i problemstillinger med naturvidenskabeligt indhold.

Faget giver geofaglig baggrund for stillingtagen til aktuelle samfundsmæssige problemer med naturvidenskabeligt indhold.

1.2. Formål

Formålet med geografi er at stimulere kursisternes evne til at engagere sig i geofaglige fænomener, mønstre og aktuelle problemstillinger samt at bidrage til hf-uddannelsens overordnede målsætning ved at være almindendannende og give kursisterne kompetencer, som kan danne grundlag for videre uddannelse.

Kursisterne får gennem undervisningen indsigt i geofaglige arbejdsmetoder og fagområder og uddyber deres viden om relevant kernestof fra geografi. Endvidere skal kursisterne udvikle evne til at kombinere naturvidenskabelig teori og praksis på en reflekteret måde samt evne til at se helheder og sammenhænge i geofaglige områder.

Kursisterne skal kunne forstå og arbejde med kredsløb i naturen og opnå indsigt i bæredygtig udvikling som princip. På baggrund af geofaglige kompetencer får kursisterne forudsætninger for at indgå i den demokratiske debat samt udvikle respekt for andres synspunkter, kulturer og livsformer.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- observere, beskrive, strukturere og klassificere geofaglige rumlige mønstre, data og resultater
- udføre simple former for geofagligt eksperimentelt arbejde, herunder feltarbejde og dataindsamling
- behandle og anvende geofaglige data og resultater
- opstille enkle problemformuleringer ud fra en geofaglig tilgang
- forstå forskellen mellem en teoretisk model og den observerede virkelighed
- identificere, udvælge, og behandle geofaglige variable faktorer
- analysere geofaglige problemstillinger ved anvendelse af fagsprog og hensigtsmæssige faglige analyseværktøjer
- sætte lokale natur- og samfundsmæssige forhold ind i en regional eller global sammenhæng og forstå globale processers lokale konsekvenser
- på baggrund af geofaglig viden reflektere over naturvidenskabernes og teknologiens rolle i den aktuelle samfundsudvikling
- forstå og vurdere geofagligt materiale fra tidsskrifter, medier m.m.

- udtrykke sig både mundtligt og skriftligt om geofaglige emner med faglig præcision over for forskellige målgrupper.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er udvalgte geofaglige områder inden for:

- vejrforhold og klima
- energistrømme og kredsløb i naturen
- naturbetingede ressourcer, produktion og teknologi
- befolknings- og erhvervsforhold.

Der arbejdes med kernestoffet ud fra et aktuelt perspektiv og en rumlig dimension.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. Kernestoffet og supplerende stof udgør tilsammen en helhed. Det supplerende stof omfatter natur-, samfunds- og kulturfaglige problemstillinger med relation til kerneområderne. Dette supplerende stof vælges i samarbejde mellem kursister og lærer, og det skal tilstræbes, at det giver kursisterne mulighed for at arbejde med emner, der relaterer sig til forskellige dele af verden.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen tilrettelægges i større emner gerne på tværs af kernestofområderne. Ligeledes skal der i undervisningen lægges vægt på, at det eksperimentelle arbejde knyttes til det teoretiske stof med henblik på så stor en integration som muligt. På denne måde bliver de anvendelsesorienterede aspekter integreret i den daglige undervisning.

Undervisningen organiseres med henblik på, at kursisterne kan udvikle en forståelse af helheder og sammenhænge.

3.2. Arbejdsformer

Undervisningen skal som hovedregel organiseres som emne- eller projektorienteret arbejde.

Undervisningen skal tilrettelægges med variation og progression fra emnelæsning til projekter med udgangspunkt i en problemformulering, udarbejdet af kursisterne. I løbet af kursusperioden skal der således være en progression i arbejdsformer og faglige krav såvel som i kravene til kursisternes selvstændighed i arbejdsprocessen og evne til at problemformulere. Kursisterne skal inddrages i planlægningen af forløb og ved valg af arbejdsformer. I valget af arbejdsformer skal der desuden tages hensyn til at udvikle kursisternes erfaring med individuelle og kollektive arbejdsformer.

Der skal være fokus på det anvendelsesorienterede gennem det samlede kursusforløb.

Skriftlighed i faget omfatter arbejde med fagets forskellige genrer og er en væsentlig del af læreprocessen. Skriftlighed omfatter blandt andet følgende:

- journaler over eksperimentelt arbejde og feltarbejde
- rapporter udarbejdet på baggrund af journalerne
- forskellige opgavetyper blandt andet med henblik på træning af faglige elementer
- andre produkter som for eksempel præsentationer, posters og projektrapport.

Det skriftlige arbejde tilrettelægges, så der er progression i fagets skriftlighed og sammenhæng til skriftligt arbejde i andre fag i udviklingen af den enkelte kursists skriftlige kompetencer.

3.3. It

It skal inddrages i undervisningen til følgende formål:

- udnyttelse af internettet til at opnå adgang til undervisningsmateriale, andet geofagligt materiale og data
- visualisering og analyse af data
- kommunikation og formidling.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, lægges der op til, at faget indgår i samspil med andre fag med det formål yderligere at uddybe og perspektivere kernestof og anvendelsesaspekter i geografi.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Fagets faglige mål og indhold er grundlaget for den løbende evaluering.

Den individuelle evaluering tager udgangspunkt i kursistens indsats og faglige niveau i den daglige undervisning og i det skriftlige arbejde. Her evalueres kursistens aktuelle standpunkt, arbejdsindsats og gruppearbejdet, samt i hvilket omfang der er behov for ændringer af kursistens arbejdsmetode og -indsats. Den kollektive evaluering tager udgangspunkt i den daglige undervisning blandt andet i forbindelse med afslutning af et emne. Her vurderer lærer og kursister i fællesskab, om der er behov for justeringer og ændringer af arbejdsformer m.m., således at de faglige mål opfyldes.

4.2. Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af en opgave udarbejdet af eksaminator. Opgaven indeholder en overskrift og underspørgsmål med progression samt kendt og ukendt materiale. Opgaver må anvendes højst tre gange på samme hold. Prøvematerialet sendes til censor inden prøven.

Eksaminationstiden er ca. 24 minutter. Der gives ca. 24 minutters forberedelsestid.

Eksaminationen former sig som en samtale mellem eksaminand og eksaminator.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstationer lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan:

- udtrykke sig mundtligt om geofaglige emner i et korrekt fagligt sprog
- beskrive og strukturere geofaglige informationer og problemstillinger ud fra det udleverede eksamensspørgsmål inklusiv bilag
- redegøre for forskellen mellem en teoretisk model og den observerede virkelighed
- analysere geofaglige problemstillinger ved anvendelse af faglige værktøjer
- reflektere over naturvidenskabelige problemstillinger i den aktuelle debat
- vurdere lokale natur- og samfundsmæssige forhold i en regional eller global sammenhæng og forstå konsekvenserne heraf.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

4.4. Selvstuderende

En selvstuderende skal have gennemført laboratoriekursus i geografi (§ 65) med attestation fra den institution, der afholdt kurset, for at kunne indstilles til prøve. Hvis den selvstuderende kan dokumentere gennemførelse af eksperimentelt arbejde i et omfang svarende til niveauets eksperimentelle arbejde fra tidligere geografiundervisning, f.eks. i form af rapporter eller journaler, kan den selvstuderende indstilles til prøve uden at gennemføre laboratoriekursus. Det tidligere gennemførte eksperimentelle arbejde indgår på samme måde som grundlag for prøven, som eksperimentelt arbejde i en almindelig undervisningssam-

menhæng. Lederen af det kursus, hvor prøven finder sted, beslutter, om tidligere eksperimentelt arbejde kan udgøre et tilstrækkeligt grundlag for den selvstuderendes prøve.

Historie B - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Historie beskæftiger sig med begivenheder, udviklingslinjer og sammenhænge fra oldtiden til i dag. Fagets kerne er menneskers samspil, og hvorledes dette i tidernes løb har udviklet kulturer og samfund i en vekselvirkning med naturen. Centralt i faget står tolkningen af den historiske proces og de spor, den har efterladt sig, og hvorledes tolkninger af historien bliver brugt. Historie er både et humanistisk og samfundsvidenskabeligt fag.

1.2. Formål

Historieundervisningens opgave er at udvikle kursisternes historiske bevidsthed og identitet, og dermed stimulere deres interesse for og evne til at stille spørgsmål til fortiden, for at nå ny erkendelse af deres samtid. Indsigt i den historiske og kulturelle udvikling i andre samfund skal styrke kursisternes evne til at møde andre kulturer i en verden præget af hurtig forandring og øget samkvem på tværs af kulturer. Undervisningen skal udvikle kursisternes evne til at strukturere og vurdere forskellige typer af historisk materiale og forskellige former for historieformidling.

Kendskab til historie styrker kursisternes evne til at reflektere over og anvende viden og indsigt i forhold til aktuelle problemstillinger.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisten skal kunne:

- gøre rede for centrale udviklingslinjer og begivenheder i Danmarks historie, Europas historie og verdenshistorien
- opnå indsigt i samspillet mellem natur, individ og samfund i et historisk perspektiv
- gøre rede for sammenhænge og modsætninger mellem nutidige og historiske samfund
- reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende
- opstille og formidle historiske problemstillinger mundtligt såvel som skriftligt
- gennemføre og formidle en undersøgelse af et historisk emne
- anvende en analytisk/metodisk tilgang til forskelligartet historisk materiale
- forholde sig kritisk og dokumenterende til eksempler på brug og misbrug af historien.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er:

- dansk historie og identitet
- hovedlinjerne i europæisk historie fra antikken til i dag
- natur, teknologi og produktion i historisk og nutidigt perspektiv
- centrale kulturmøder i europæisk historie
- styreformer i historisk og nutidigt perspektiv
- ideologiernes kamp i det 20. århundrede
- nye grænser og konflikter.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. I det supplerende stof arbejdes med temaer i tid og rum, der perspektiverer og afspejler andre tilgange til historien.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen organiseres i sammenhængende forløb. Alle forløb skal enten relateres til eller tage udgangspunkt i nutiden.

Der arbejdes med mindst seks forløb, hvor hovedsigtet med nogle forløb er at skabe overblik, mens det for andre er fordybelse. Begge perspektiver skal medtænkes i alle forløb. Forløb med udgangspunkt i Danmarks historie skal have udblik til Europas historie og/eller verdenshistorie, ligesom forløb med udgangspunkt i Europas historie og/eller verdenshistorie tilrettelægges med indblik i Danmarks historie.

I undervisningen skal følgende aspekter være repræsenteret:

- brug og misbrug af historie
- den lille og store historie
- myte og realitet i historien.

Undervisningen tilrettelægges således, at der er en klar faglig progression i:

- valg af problemstillinger
- metodiske krav, herunder krav om inddragelse af forskellige materialetyper
- kravene til anvendelse af faglige begreber
- kravene til kursisternes evne til præcis og nuanceret skriftlig og mundtlig formidling.

Kursisterne skal inddrages i valg af problemstillinger og arbejdsformer.

3.2. Arbejdsformer

I undervisningen skal der anvendes afvekslende og kursistaktiverende arbejdsformer, således at kursisterne får gode muligheder for at identificere, dokumentere, formidle og diskutere faglige sammenhænge og synspunkter.

For at sikre alsidigheden i arbejdsformer er det vigtigt, at nogle forløb tager udgangspunkt i det induktive princip, mens andre tager udgangspunkt i det deduktive princip.

Udadvendte aktiviteter skal være repræsenteret i undervisningen.

I undervisningen skal der udarbejdes en historieopgave, jf. pkt. 2.2. i bilag 2.

Der skal i det samlede forløb gennemføres mindst ét projektarbejde, hvor en faglig problemstilling skal behandles med brug af fagets metode. Projektarbejdet kan være tværfagligt. Det skriftlige arbejde skal tilrettelægges således, at kursisterne prøver forskellige skriftlige arbejdsformer til støtte for kursisternes faglige indlæring. Endvidere skal kursisternes færdighed til – på baggrund af et større skriftligt materiale at formulere problemstillinger og dispositioner i stikordsform integreres i undervisningsforløbene. De udarbejdede skriftlige produkter skal anvendes som grundlag for mundtlig formidling.

3.3. It og medier

It og medier skal inddrages i undervisningen og anvendes med det overordnede formål at fremme kursisternes læringsproces. It anvendes som søgningsværktøj til oplysninger om og undersøgelser af historiefaglige emner via internettet og andre databaser. Der lægges vægt på udvikling af kreativitet og systematik i søgningen, selvstændighed og metodekritisk tilgang. It og medier skal inddrages i såvel skriftlige som mundtlige formidlings- og fremlæggelsesopgaver.

3.4. Samarbejde med andre fag

Undervisningen kan lægge op til samspil med andre fag med det formål yderligere at uddybe og perspektivere kernestoffet.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Gennem individuel faglig vejledning og brug af test og tilbagemeldinger på skriftligt arbejde skal undervisningen og kursisten undervejs i forløbet bibringes en klar opfattelse af niveauet for og udviklingen i det faglige standpunkt, herunder stærke og svage sider.

4.2. Prøveformer

Der afholdes en mundtlig prøve. Kurssets leder vælger for det enkelte hold én af følgende to prøveformer:

Prøveform a)

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af et ukendt prøvemateriale af 10-15 normalsiders omfang, hvor en normalside svarer til 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn. Det ukendte prøvemateriale skal have tilknytning til ét af de mindst seks gennemgåede områder. Prøvesættet skal dække alle områder. Det samlede prøvesæt sammensættes af eksaminator. Hvert prøvemateriale skal indeholde forskelligartede materialetyper. Et prøvemateriale kan anvendes højst tre gange på samme hold.

Det ukendte prøvemateriale trækkes af eksaminanden dagen før prøven, og der gives ca. 24 timers forberedelsestid, dog ikke mindre end 24 timer, til udarbejdelse af en synopsis. Eksaminationen foregår enkeltvis med en eksaminationstid på ca. 30 minutter.

Eksaminanderne kan vælge at forberede sig til prøven i grupper.

På baggrund af det udtrukne prøvemateriale og det gennemgåede område fra undervisningen skal eksaminanden opstille, analysere og diskutere en eller flere faglige problemstillinger. Eksaminationsgrundlaget er således det ukendte prøvemateriale og det gennemgåede område.

Eksaminanden præsenterer i de første ca. 10 minutter de(n) historiske problemstilling(er) og relationerne til det gennemgåede område ud fra synopsen. Herefter forløber eksaminationen som en dialog mellem eksaminand og eksaminator.

Prøveform b)

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af et ukendte prøvemateriale af 8 til 12 normalsiders omfang, hvor en normalside svarer til 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn. Det ukendte prøvemateriale skal have tilknytning til ét af de mindst seks gennemgåede områder. Prøvesættet skal dække alle områder. Det samlede prøvesæt sammensættes af eksaminator. Hvert prøvemateriale skal indeholde forskelligartede materialetyper. Et prøvemateriale kan anvendes højst tre gange på samme hold.

Det ukendte prøvemateriale trækkes af eksaminanden før prøven, og der gives ca. tre timers forberedelsestid, dog ikke mindre end tre timer, til udarbejdelse af en synopsis. Eksaminationen foregår enkeltvis med en eksaminationstid på ca. 30 minutter.

Eksaminanderne kan vælge at forberede sig til prøven i grupper.

På baggrund af det udtrukne prøvemateriale og det gennemgåede område fra undervisningen skal eksaminanden opstille, analysere og diskutere en eller flere faglige problemstillinger. Eksaminationsgrundlaget er således det ukendte prøvemateriale og det gennemgåede område.

Eksaminanden præsenterer i de første ca. 10 minutter de(n) historiske problemstilling(er) og relationerne til det gennemgåede område ud fra synopsen. Herefter forløber eksaminationen som en dialog mellem eksaminand og eksaminator.

4.3. Bedømmelseskriterier

Ved bedømmelsen lægges der vægt på, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

Kemi C - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Kemi handler om stoffers egenskaber og betingelserne for, at de reagerer. Alt levende og vores materielle verden er baseret på, at alle stoffer er opbygget af atomer, og at stofferne kan undergå forandringer ved kemiske reaktioner. Kemi beskæftiger sig med at undersøge og udvikle materialer, produkter og processer, og kemisk forskning har stor betydning for det enkelte menneskes tilværelse samt for samfundets teknologiske og økonomiske udvikling. Som naturvidenskabeligt fag bidrager kemi i samspil med andre fag til udvikling af det moderne verdensbillede.

Kemisk viden og begrebsforståelse udvikles gennem vekselvirkning mellem på den ene side observationer og eksperimenter og på den anden side teori og modeldannelse.

1.2. Formål

Faget kemi bidrager til uddannelsens overordnede målsætning, ved at kursisterne opnår indsigt i fagets metoder, begreber, lovmæssigheder og i anvendelser af kemi i hverdagen. Kursisterne opnår kendskab til relevante stoffer og disses egenskaber på baggrund af viden om og forståelse for, at alt stof er opbygget af atomer.

Kursisterne får desuden indsigt i kemis betydning for omverden, teknologi og produktion, såvel aktuelt som i historisk perspektiv. Arbejdet med faget giver kursisterne en forståelse af, at kemisk viden finder anvendelse til gavn for mennesker og natur, og at uhensigtsmæssig anvendelse kan påvirke sundhed og miljø.

Kursisterne opnår kendskab til naturvidenskabelig tankegang og metode, hvilket sætter den enkelte i stand til at forholde sig reflekterende og ansvarligt til aktuelle problemstillinger med naturvidenskabeligt indhold samt at forstå bæredygtighed som et princip.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- benytte det kemiske fagsprog
- beskrive stoffers opbygning og simple kemiske reaktioner
- relatere observationer, modelforestillinger og symbolfremstillinger til hinanden
- udføre enkle kemiske beregninger
- udføre kemiske eksperimenter med simpelt laboratorieudstyr
- omgås kemikalier på forsvarlig vis
- registrere og efterbehandle data og iagttagelser fra eksperimenter
- beskrive eksperimenter og præsentere resultater såvel skriftligt som mundtligt
- indhente og anvende kemisk information fra forskellige kilder
- formidle og perspektivere den opnåede kemiske viden
- identificere og forholde sig til enkle kemiske problemstillinger fra hverdagen og fra den aktuelle debat.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er følgende:

Stoffers opbygning

- grundstoffernes periodesystem

- udvalgte organiske og uorganiske stoffers opbygning, navngivning, tilstandsformer og blandbarhed.

Mængdeberegninger

- mængdeberegninger i relation til reaktionsskemaer, herunder stofmængdekonzentration.

Kemiske reaktioner

- simple redoxreaktioner, herunder forbrændingsreaktioner
- syre-basereaktioner og pH-begrebet.

Eksperimentelt arbejde

- simple kvalitative og kvantitative analyser og metoder, kemikalier og sikkerhed.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. Kernestoffet og det supplerende stof udgør tilsammen en helhed. Det supplerende stof uddyber og perspektiverer kernestoffet og inddrager nye faglige områder. Det udvælges således, at kursisterne får mulighed for blandt andet at arbejde med emner, der relaterer sig til deres hverdag.

Dele af det supplerende stof vælges i samarbejde med kursisterne.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen tilrettelægges fortrinsvis i tematiske forløb, som kan inddrage såvel kernestof som supplerende stof. Der lægges i undervisningen vægt på, at det eksperimentelle arbejde knyttes til det teoretiske stof med henblik på størst mulig integration. Desuden skal anvendelsesorienterede aspekter inddrages i videst muligt omfang.

3.2. Arbejdsformer

Undervisningen tilrettelægges med variation og progression. Der skal være progression i såvel arbejdsformer og faglige krav som i kravene til kursisternes selvstændighed. Progressionen skal være tydelig i arbejdet med såvel teoretiske som eksperimentelle problemstillinger. I valget af arbejdsformer skal der tages hensyn til, at kursisterne bringes i en aktiv læringsrolle, og at deres erfaring med individuelle og kollektive arbejdsformer udvikles.

Kursisternes eget eksperimentelle arbejde i laboratoriet udgør mindst 20 pct. af fagets uddannelsestid.

Udannede aktiviteter kan indgå i undervisningen, som et element i bestræbelserne på at perspektivere undervisningen og gøre den nærværende for kursisterne.

Undervisningen skal sikre, at kursisterne opøver mundtlig udtryksfærdighed samt udvikler evne til at diskutere og formidle kemiske emner. Kursisternes kemiske fagsprog udbygges ved at variere mellem forskellige mundtlige genrer i undervisningen.

Skriftlighed i faget omfatter arbejde med fagets forskellige skriftlige genrer og er en del af læreprocessen. Skriftlighed i kemi er væsentlig, idet den faglige viden hermed får et klart anvendelsesorienteret aspekt. Skriftlighed omfatter blandt andet følgende:

- journaler over eksperimentelt arbejde
- rapporter udarbejdet på baggrund af journalerne
- forskellige opgavetyper, blandt andet med henblik på træning af faglige elementer
- andre produkter som f.eks. præsentationer og posters.

Det skriftlige arbejde i kemi skal give kursisterne mulighed for at fordybe sig i kemiske problemstillinger og styrke tilegnelsen af kemisk viden og arbejdsmetoder. Det skriftlige arbejde tilrettelægges, så der er progression i fagets skriftlighed for at sikre udviklingen af den enkelte kursists skriftlige kompetencer.

3.3. It

It indgår som en integreret del af undervisningen, f.eks. til kommunikation, dataopsamling, databehandling, modellering, visualisering og informationssøgning. Kursisterne introduceres til anvendelse af relevante it-værktøjer, f.eks. i forbindelse med efterbehandling og afrapportering af det eksperimentelle arbejde.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, lægges der op til, at faget indgår i samspil med andre fag med det formål yderligere at uddybe og perspektivere kernestof og anvendelsesaspekter i kemi.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Kursisternes udbytte af undervisningen evalueres jævnligt, så der bliver grundlag for en fremadrettet vejledning af den enkelte kursist i arbejdet med at nå de faglige mål og for justering af undervisningen.

4.2. Prøveformer

Der afholdes en mundtlig prøve. Kursets leder vælger for det enkelte hold én af nedenstående to prøveformer. For begge prøveformer gælder følgende: Opgaverne stilles af eksaminator og skal tilsammen dække undervisningsbeskrivelsen bredt, den enkelte opgave må anvendes højst to gange på samme hold, og eventuelle bilag må anvendes flere gange efter eksaminators valg.

Prøveform a)

Mundtlig prøve på grundlag af en opgave, som dækker både teoretisk stof og eksperimentelt arbejde inden for samme område, og som kan indeholde et bilag. Opgaverne som helhed skal være kendt af eksaminanderne inden prøven.

Eksaminationstiden er ca. 24 minutter pr. eksaminand. Der gives ca. 24 minutters forberedelsestid, i hvilken eksaminanden, i den udstrækning det er praktisk muligt, har adgang til relevant apparatur og relevante kemikalier.

Under eksaminationen skal relevant apparatur og relevante kemikalier være til rådighed. Eksperimentelt udstyr skal inddrages i eksaminationen. I særlige tilfælde kan apparatur og kemikalier udelades ved eksaminationen.

Prøveform b)

Mundtlig prøve på grundlag af en opgave, som omfatter et kendt eksperiment og en teoretisk delopgave. Prøven er todelt og afvikles med indtil 10 eksaminander pr. dag. Eksperimentet og den teoretiske delopgave skal være kombineret, så de angår forskellige områder. Opgaverne skal være kendt af eksaminanderne inden prøven. Kombinationen af eksperiment og teoretisk delopgave må ikke være eksaminanderne bekendt. Forud for den eksperimentelle del af prøven oplyses således kun om eksperimentet, mens den teoretiske delopgave oplyses umiddelbart inden forberedelsen til den teoretiske del af prøven.

Eksaminationstiden er ca. halvanden time for op til fem eksaminander til den eksperimentelle del og ca. 20 minutter pr. eksaminand til den teoretiske del. Der gives ca. 20 minutters forberedelse pr. eksaminand til den teoretiske del af prøven.

Første del af prøven er eksperimentel, hvor op til fem eksaminander ad gangen individuelt udfører et kendt eksperiment inden for ca. halvanden time. Eksaminator og censor samtaler med den enkelte eksaminand om det konkrete eksperiment og den tilhørende teori. Anden del gennemføres umiddelbart efter første.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1. I bedømmelsen lægges der vægt på, at eksaminanden:

- udtrykker sig klart, præcist og forståeligt under anvendelse af fagets terminologi
- forstår og kan forklare simple sammenhænge mellem teori og praksis
- inddrager relevante metoder henholdsvis resultater fra eksperimentelt arbejde
- demonstrerer fagligt overblik, herunder kan inddrage relevante kemiske emner i den faglige samtale.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering.

4.4. Selvstuderende

Selvstuderende skal aflægge mundtlig prøve efter prøveform a). En selvstuderende skal have gennemført laboratoriekursus i kemi (§ 65) med attestation fra den institution, der afholdt kurset, for at kunne indstilles til prøve. Hvis den selvstuderende kan dokumentere gennemførelse af eksperimentelt arbejde i et omfang svarende til niveauets eksperimentelle arbejde fra tidligere kemiundervisning, f.eks. i form af rapporter eller journaler, kan den selvstuderende indstilles til prøve uden at gennemføre laboratoriekursus. Det tidligere gennemførte eksperimentelle arbejde indgår på samme måde som grundlag for prøven, som eksperimentelt arbejde i en almindelig undervisningssammenhæng. Lederen af det kursus, hvor prøven finder sted, beslutter, om tidligere eksperimentelt arbejde kan udgøre et tilstrækkeligt grundlag for den selvstuderendes prøve.

Matematik B - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Matematik bygger på abstraktion og logisk tænkning og omfatter en lang række metoder til modellering og problembehandling. Matematik er uundværlig i mange erhverv, i naturvidenskab og teknologi, i medicin og økologi, i økonomi og samfundsvidenskab og som grundlag for politisk beslutningstagen. Matematik er samtidig væsentlig i dagligdagen. Den udbredte anvendelse af matematik bunder i fagets abstrakte natur og afspejler den erfaring, at mange vidt forskellige fænomener opfører sig ensartet. Når hypoteser og teorier formuleres i matematikkens sprog, vindes der ofte herved ny indsigt. Matematik har ledsaget kulturens udvikling fra de tidligste civilisationer og menneskenes første overvejelser om tal og form. Videnskabsfaget matematik har udviklet sig i en stadig vekselvirkning mellem anvendelser og opbygning af teori.

1.2. Formål

Gennem undervisningen skal kursisterne opnå indsigt i, hvorledes matematik kan bidrage til at forstå, formulere og behandle problemer inden for forskellige fagområder, såvel som indsigt i matematisk ræsonnement. Herved skal kursisterne blive i stand til bedre at kunne forholde sig til andres brug af matematik samt opnå tilstrækkelige matematiske kompetencer til at kunne gennemføre en videregående uddannelse, hvori matematik indgår. Endvidere skal de opnå kendskab til vigtige sider af matematikkens vekselvirkning med kultur, videnskab og teknologi.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- håndtere simple formler, herunder oversætte fra symbolholdigt sprog til naturligt sprog og omvendt, kunne redegøre for foreliggende symbolholdige beskrivelser af variabelsammenhænge og kunne anvende symbolholdigt sprog til at løse simple problemer med matematisk indhold
- give en statistisk behandling af et talmateriale, gennemføre hypotesetest og kunne formidle konklusioner i et klart sprog
- anvende simple funktionsudtryk i modellering af givne data, kunne foretage simuleringer og fremskrivninger ud fra modellerne samt diskutere rækkevidde af sådanne modeller
- anvende differentialkvotient og stamfunktion for simple funktioner og fortolke forskellige repræsentationer af dem
- redegøre for foreliggende geometriske modeller og løse geometriske problemer
- gennemføre simple matematiske ræsonnementer og beviser
- formidle viden om matematikanvendelse inden for udvalgte områder
- anvende it-værktøjer til løsning af givne matematiske problemer, herunder håndtering af mere komplekse formler og bestemmelse af differentialkvotient og stamfunktion for mere komplicerede funktionsudtryk.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er:

- regningsarternes hierarki, det udvidede potensbegreb, ligningsløsning med analytiske og grafiske metoder og med brug af it-værktøjer

- formeludtryk til beskrivelse af ligefrem og omvendt proportionalitet samt lineære sammenhænge, polynomielle sammenhænge, eksponentielle sammenhænge og potenssammenhænge mellem variable
- begrebet $f(x)$, karakteristiske egenskaber ved følgende elementære funktioner: lineære funktioner, polynomier, eksponential-, potens- og logaritmefunktioner samt karakteristiske egenskaber ved disse funktioners grafiske forløb, anvendelse af regression på et datamateriale
- definition og fortolkning af differentialkvotient, herunder væksthastighed og marginalbetragtninger, afledet funktion for de elementære funktioner samt differentiation af $f + g$, $f - g$ og $k \times f$
- monotoniforhold, ekstrema og optimering og sammenhængen mellem disse begreber og differentialkvotient
- stamfunktion for de elementære funktioner, anvendelse af integralregning til arealberegning af punktmængder begrænset af grafer for ikke-negative funktioner
- forholdsregninger i ensvinklede trekanter og trigonometriske beregninger i vilkårlige trekanter
- principielle egenskaber ved matematiske modeller, modellering.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. Det supplerende stof i faget matematik udfylder ca. 50 timer af uddannelsestiden. Det skal perspektivere og uddybe kernestoffet og i det hele taget udvide den faglige horisont, så kursisterne kan leve op til alle de faglige mål.

Derfor vil det supplerende stof blandt andet omfatte sammenhængende forløb:

- med vægt på ræsonnement og bevisførelse inden for udvalgte emner
- med matematisk modellering
- med statistisk analyse af en opstillet hypotese, diskussion af en stikprøves repræsentativitet, anvendelse af to typer statistiske eller sandsynlighedsteoretiske modeller.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen tilrettelægges med henblik på, at den enkelte kursist når de faglige mål. Kursisternes selvstændige håndtering af matematiske problemstillinger og opgaver skal stå i centrum for undervisningen.

Gennem en eksperimenterende tilgang til matematiske emner, problemstillinger og opgaver skal kursisternes matematiske begrebsapparat og innovative evner udvikles. Dette sker blandt andet ved at tilrettelægge nogle forløb induktivt, så generaliseringer udspringer af konkrete eksempler.

Det eksperimenterende element i matematik kan ikke stå alene. Derfor skal udvalgte emneforløb tilrettelægges, så kursisterne får en klar forståelse af bevisets betydning i matematisk teori.

Den enkelte kursist skal i undervisningen aktivt bruge det matematiske sprog til at formidle sin viden.

Der lægges i undervisningen stor vægt på matematikkens anvendelser, og kursisterne skal se, hvordan de samme matematiske metoder kan anvendes på vidt forskellige fænomener.

Undervisningen tilrettelægges med progression i arbejdsmetoder og fagligt indhold, samtidig med at grundlæggende færdigheder og paratviden fastholdes ved regelmæssigt at blive taget op igen.

CAS-værktøjer skal ikke blot udnyttes til at udføre de mere komplicerede symbolske regninger, men også understøtte færdighedsindlæring og matematisk begrebsdannelse.

3.2. Arbejdsformer

En betydelig del af undervisningen inden for kernestoffet og det supplerende stof tilrettelægges som projektforsøb eller større temaopgaver. For hvert større forløb formuleres faglige mål, der tages stilling til arbejdsprocessen, og kursisterne udarbejder et skriftligt produkt, som kan dokumentere de faglige resultater. Efter hvert forløb eller i forbindelse med en repetition demonstreres, hvorledes det faglige stof kan udmøntes i eksamensspørgsmål.

En del af undervisningen tilrettelægges som gruppearbejde med henblik på, at kursisterne udvikler deres matematiske begreber gennem deres indbyrdes faglige diskussion.

Kursistens selvstændige tilegnelse og formidling af forelagte matematiske tekster indgår i arbejdet med den mundtlige dimension.

I undervisningen lægges der betydelig vægt på opgaveløsning som en afgørende støtte for tilegnelsen af begreber, metoder og kompetencer. Løsning af opgaver foregår både i timerne og som hjemmearbejde. En række af projektforsløbene og temaopgaverne afrundes med, at kursisterne udarbejder en rapport.

3.3. It

Undervisningen tilrettelægges, så lommeregner, it og matematikprogrammer indgår som væsentlige hjælpemidler i kursisternes arbejde med begrebstilegnelse og problemløsning. I tilrettelæggelsen indgår træning i at anvende disse hjælpemidler til at udføre beregninger, til symbolsk manipulation af formeludtryk, til håndtering af statistisk datamateriale, til at skaffe sig overblik over grafer, til ligningsløsning og til symbolsk differentiation og integration. Endvidere udnyttes lommeregner, it og matematikprogrammer i den eksperimentelle tilgang til emner og problemløsning.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, lægges der op til, at faget indgår i samspil med andre fag med det formål at tilrettelægge faglige forløb, som indeholder en mere omfattende anvendelse af matematik inden for andre fagområder, som kursisterne har kendskab til.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Både undervisningen og kursisternes faglige udbytte heraf evalueres løbende, blandt andet gennem fremadrettede evalueringssamtaler.

For hvert større projekt- eller emneforløb skal det tydeligt fremgå, hvorledes kursisternes udbytte af forløbet evalueres.

Efter hvert større projekt- eller emneforløb gennemfører lærer og kursister en evaluering af undervisningen, arbejdsformer og fremskridt på vejen mod opfyldelsen af de faglige mål.

Forløb over større emner inden for kernestoffet afrundes normalt med en test til evaluering af de faglige delmål.

Kursisterne afleverer jævnligt skriftlige opgavebesvarelser og rapporter. Besvarelserne rettes og kommenteres af læreren.

4.2. Prøveformer

Der afholdes en centralt stillet skriftlig prøve og en mundtlig prøve.

Den skriftlige prøve

Til den skriftlige prøve gives der fire timer. Det skriftlige eksamenssæt består af opgaver stillet inden for kernestoffet og skal evaluere de tilsvarende faglige mål. Prøven er todelt. Første delprøve skal besvares uden brug af hjælpemidler. Efter udløbet af første delprøve afleveres besvarelsen heraf. Under den anden del af prøven må eksaminanden benytte alle hjælpemidler. Kommunikation med omverdenen er ikke tilladt. Endvidere er brug af internettet ikke tilladt, jf. dog § 15, stk. 2, i den almene eksamensbekendtgørelse. Opgaverne til denne del af prøven udarbejdes ud fra den forudsætning, at eksaminanden råder over et CAS-værktøj, der kan udføre symbolmanipulation, jf. pkt. 3.3.

Den mundtlige prøve

Den mundtlige prøve skal inddrage gennemførte projektforsøb og temaopgaver. De endelige spørgsmål til den mundtlige prøve skal offentliggøres i god tid inden prøven og skal tilsammen dække de faglige mål og det faglige indhold. En betydelig del af eksamensspørgsmålene skal være udformet således, at det er muligt at inddrage projektforsøb og temaopgaver med tilhørende kursistrapporter. Spørgsmålene og en fortegnelse over rapporter og undervisningsforsøb sendes til censor forud for prøvens afholdelse.

Det enkelte spørgsmål skal udformes med en overskrift, der angiver det overordnede emne for eksaminationen og med konkrete delspørgsmål.

Eksaminationstiden er ca. 30 minutter pr. eksaminand. Der gives ca. 30 minutters forberedelsestid.

Prøven er todelt.

Første del af prøven består af eksaminandens præsentation af sit svar på det udtrukne spørgsmål suppleret med uddybende spørgsmål.

Anden del former sig som en samtale med udgangspunkt i det overordnede emne.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en helhedsvurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de relevante faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der lægges vægt på, om eksaminanden:

- 1) har grundlæggende matematiske færdigheder, herunder:
 - kan håndtere matematisk symbolsprog og matematiske begreber
 - har kendskab til matematiske metoder og kan anvende dem korrekt
 - færdighed i at bruge it-værktøjer hensigtsmæssigt.
- 2) kan anvende matematik på foreliggende problemer, herunder:
 - kan vælge hensigtsmæssige metoder til løsning af forelagte problemer
 - kan præsentere et matematisk emne eller en fremgangsmåde ved løsning af et matematisk problem på en klar og overskuelig måde
 - kan redegøre for foreliggende matematiske modeller og diskutere deres rækkevidde.
- 3) har overblik over og kan perspektivere matematik, herunder:
 - har indsigt i matematisk teori og selvstændigt kan redegøre for matematiske ræsonnementer og beviser
 - har kendskab til matematikanvendelse inden for et andet fagområde
 - kan bevæge sig mellem fagets teoretiske og praktiske sider i forbindelse med modellering og problembehandling.

I en eksamenssituation inddrages de kategorier, som er relevante for pågældende eksamensspørgsmål.

Ved den mundtlige prøve indgår en eventuel rapport ikke i bedømmelsen. Der tages alene hensyn til den mundtlige præstation.

I både den skriftlige og den mundtlige prøve gives der én karakter ud fra en helhedsbedømmelse.

Religion C - hf-enkeltfag, juni 2013**1. Identitet og formål****1.1. Identitet**

Faget religion beskæftiger sig hovedsageligt med verdensreligionerne, og af disse er kristendom obligatorisk. Faget forener formidling af tradition og et nutidigt, globalt perspektiv.

Ud fra en åben og neutral holdning og på et religionsvidenskabeligt grundlag behandles religioner og centrale religiøse fænomener i fortid og nutid, med hovedvægt på nutiden.

Tilgangen til religionerne kombinerer karakteriserende, analyserende, fortolkende og kritiske synsvinkler, der lader såvel religionernes egne forestillingsverdener som moderne, herunder sekulære, synsvinkler komme til orde. Faget er ikke bundet til nogen konfession.

Udgangspunktet for beskæftigelsen med religionerne er tekster og andet dokumentarisk materiale.

1.2. Formål

Igennem faget religion skal kursisterne opnå viden om og forståelse af religioner og religiøse fænomener. Formålet er, at kursisterne får indsigt i sammenhænge og spændingsfelter inden for de enkelte religioner og mellem religionerne, og at de får viden om religioners betydning for det enkelte individ, for grupper og for samfundet. Faget skal desuden give indsigt i forholdet mellem religioner og ikke-religiøse virkelighedsopfattelser.

Undervisningen skal udvikle kursisternes selv- og omverdensforståelse og derigennem skabe et fagligt fundament for selvstændig stillingtagen og aktiv deltagelse i et moderne, flerkulturelt og demokratisk samfund.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- disponere en mundtlig fremstilling af et religionsfagligt stof og anvende elementær religionsfaglig terminologi
- analysere, fortolke og perspektivere fagets dokumentariske materiale, herunder vurdere hvorvidt et givet materiale anskuer en religion indefra eller udefra, dvs. fra en deltagersynsvinkel eller et eksternt, eventuelt religionskritisk synspunkt
- gennemføre og formidle en mindre empirisk undersøgelse af et religionsfagligt emne eller et religionsfagligt feltarbejde
- redegøre for væsentlige sider af kristendom i dens nutidige, historiske og formative skikkelse med hovedvægt på nutiden
- redegøre for væsentlige sider af yderligere to til tre religioner, hvoraf den ene skal være islam
- redegøre for centrale religiøse fænomener
- sætte religionerne og deres virkningshistorie i relation til udvalgte aspekter af europæisk kultur og tænkning
- demonstrere en reflekteret forståelse af religioners og livsanskuelsers betydning for menneske, samfund og kultur
- formulere sig om religiøse etiske problemstillinger
- på et fagligt grundlag indgå i en debat om egne og andres kulturelle værdier og på denne måde kvalificeres til det globale samfund.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er:

- kristendom, navnlig med henblik på dens europæiske og danske fremtrædelsesformer. I arbejdet indgår nutidige tekster, enkelte tekster fra kristendommens historie samt tekster fra Det Gamle og Det Nye Testamente
- islam, herunder såvel nutidige tekster som tekster fra Koranen, med inddragelse af en europæisk og dansk kontekst
- religionsfænomenologiske begreber som myte (kosmogoni, eskatologi), ritual, religiøse specialister, kult og axis mundi samt viden om religionernes organisering.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. Det supplerende stof skal generelt perspektivere og uddybe kernestoffet og i det hele taget udvide den faglige horisont, så kursisterne kan leve op til målene. Foruden kristendom og islam skal der læses væsentlige sider af yderligere én til to religioner, jf. pkt. 2.1.

Der kan derudover læses et til to emner. Det kan være et veldefineret religionsfagligt emne eller en religion efter eget valg.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Religionerne betragtes både som unikke, kulturelle og historiske dannelser, hver med deres særlige identitet og problematik, og ud fra et komparativt perspektiv med anvendelse af religionsfænomenologiske kategorier.

Af fagets uddannelsestid anvendes ca. 30 pct. på kristendom.

Den vigtigste tilgang til fagets emner er intensivt arbejde med tekster og andet dokumentarisk materiale. Materialet omfatter såvel klassiske som repræsentative tekster, billed- og lydoptagelser samt internetsider. Desuden inddrages andet materiale, herunder religiøse genstande, musik, interview, iagttagelser fra feltarbejde og ekskursioner m.v.

Tilgangen til tekster og øvrigt materiale kombinerer karakteriserende, analyserende, fortolkende og kritiske synsvinkler, der lader såvel religionernes egne forestillingsverdener som sekulære synsvinkler komme til orde.

Den nødvendige baggrundsviden sikres ved inddragelse af sekundærfremstillinger såsom lærebogsmateriale, avisartikler, opslagsværker og informationer fra internettet.

3.2. Arbejdsformer

Der lægges en progression ind i forløbet, så kursisterne gradvis trænes i selvstændig tilegnelse og formidling af stoffet. I begyndelsen af forløbet lægges vægten på en vekslen mellem lærerstyret klasseundervisning og forskellige former for gruppearbejde. Imod slutningen øges kursisternes mere selvstændige arbejde med stoffet.

For at øge kursisternes forståelse af religionernes aktuelle fremtrædelsesformer indgår udadrettede aktiviteter i undervisningen i form af ekskursioner eller feltarbejde til udforskning af kultsteder og religiøse miljøer.

Der lægges vægt på at styrke kursisternes retoriske kompetence i form af evnen til at give en klar og struktureret fremlæggelse af et stof.

3.3. It

It er et naturligt arbejdsrum for religionsfaget. It anvendes til:

- informationssøgning

- studiet af religiøs praksis
- træning af kildekritisk kompetence
- formidling af faglige emner og problemstillinger.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, skal religion indgå i samspil med andre fag. Igennem samspillet fremmes kursisternes forståelse af religionernes virkningshistorie og religionernes samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning.

4. Evaluering

4.1 Løbende evaluering

Gennem individuel faglig vejledning skal kursisten bibringes en klar opfattelse af niveauet for og udviklingen i det faglige standpunkt, herunder svage og stærke sider. Mindst én gang i hvert semester skal der ske en evaluering af kursistens arbejdsindsats, aktive deltagelse og engagement i undervisningen.

4.2. Prøveformer

Der afholdes en mundtlig prøve. Kursets leder vælger for det enkelte hold én af følgende to prøveformer:

Prøveform a)

Mundtlig prøve på grundlag af et ukendt tekstmateriale samt eventuelt andet materiale af et omfang på maksimalt fire normalsider a 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn, valgt af eksaminator. Eksamens-tekster må anvendes højst to gange på samme hold.

Eksaminationstiden er ca. 24 minutter pr. eksaminand. Der gives ca. 48 minutters forberedelsestid. Eksaminanden indleder med et mundtligt oplæg på ca. 7-10 minutter. Eksaminationen former sig videre som en faglig samtale om det trukne eksamensspørgsmål.

Prøveform b)

Mundtlig prøve på grundlag af et ukendt tekstmateriale samt eventuelt andet materiale af et omfang på maksimalt to normalsider a 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn, valgt af eksaminator. Eksamens-tekster må anvendes højst to gange på samme hold.

Eksaminationstiden er ca. 24 minutter pr. eksaminand. Der gives ca. 24 minutters forberedelsestid. Eksaminanden indleder med et mundtligt oplæg på ca. 7-10 minutter. Eksaminationen former sig videre som en faglig samtale om det trukne eksamensspørgsmål.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1. Der lægges endvidere vægt på eksaminandens evne til at fremstille et sagsforhold på en klar og overskuelig måde samt til at disponere og strukturere eksaminationstiden.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

Samfundsfag C - hf-enkeltfag, juni 2013

1. Identitet og formål**1.1. Identitet**

Samfundsfag handler om danske og internationale samfundsforhold. Faget giver på et empirisk og teoretisk grundlag viden om og forståelse af det moderne, globaliserede samfunds dynamik og kompleksitet ved at forbinde den aktuelle samfundsmæssige udvikling med sociologiske, økonomiske og politiske begreber for dermed at kvalificere egne standpunkter og handlemuligheder.

1.2. Formål

Samfundsfag skal fremme kursisternes lyst og evne til at forholde sig til og deltage i den demokratiske debat og gennem undervisningens indhold og arbejdsformer engagere dem i forhold af betydning for demokratiet og samfundsudviklingen. Endvidere skal undervisningen fremme kursisternes selvstændighed og tillid til at kunne tage stilling til samfundsmæssige problemstillinger på et fagligt kvalificeret niveau. Undervisningen skal give viden om og forståelse af især danske samfundsforhold og den dynamik, der har indflydelse på udviklingen i det moderne samfund. Kursisterne skal styrke deres studiekompetence gennem arbejdet med empiriske problemstillinger og ved anvendelse af begreber og metoder fra de samfundsvidenskabelige discipliner.

2. Faglige mål og fagligt indhold**2.1. Faglige mål**

Kursisterne skal kunne:

- anvende og kombinere viden om sociologi, økonomi og politik til at redegøre for aktuelle samfundsmæssige problemer og løsninger herpå
- undersøge sammenhænge mellem relevante baggrundsvariable og sociale og kulturelle mønstre
- undersøge konkrete politiske beslutningsprocesser
- undersøge konkrete prioriteringsproblemer i velfærdssamfundet
- påvise i konkrete eksempler betydningen af EU og globale forhold for de politiske handlingsmuligheder
- formulere samfundsfaglige spørgsmål og opsøge, anvende og kritisk vurdere informationer til at dokumentere enkle faglige sammenhænge
- formidle faglige sammenhænge i enkle modeller, tabeller og diagrammer
- formidle viden om faglige sammenhænge ved anvendelse af faglige begreber
- formidle og analysere på fagets taksonomiske niveauer med anvendelse af fagets terminologi
- på et fagligt grundlag argumentere for egne standpunkter, indgå i en faglig dialog og diskutere en faglig problemstilling.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er følgende:

Politik

- politiske ideologier, herunder konservatisme, liberalisme og socialisme
- demokrati og menneskerettigheder, herunder betydningen af retssystemet
- politiske beslutninger i Danmark, herunder politiske deltagelsesmuligheder.

Sociologi

- identitetsdannelse og socialisation
- sociale og kulturelle forskelle.

Økonomi

- økonomiske kredsløb og styringsinstrumenter
- velfærd og fordeling.

Metode

- centrale samfunds-faglige informationskanaler.

2.3. Supplerende stof

Kursisterne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. De faglige mål opfyldes ved at kernestoffets begreber og sammenhænge anvendes i en undersøgelse af det supplerende stof. Det supplerende stof har typisk karakter af eksempler fra den aktuelle samfundsmæssige debat i form af tekster, statistik og klip fra elektroniske medier, som anvendes til yderligere at konkretisere og perspektivere faglige sammenhænge, herunder betydningen af globale og europæiske forhold for udviklingen i Danmark.

3. Undervisningens tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen skal tilrettelægges tematisk, typisk med afsæt i kursisternes undren og nysgerrighed vedrørende aktuelle samfundsmæssige problemstillinger. Gennem det samlede forløb skal der ske en øget inddragelse af kursisterne ved valg af tema og arbejdsformer. I behandlingen af stoffet anlægges et helhedssyn, således at mindst ét tema behandles på tværs af disciplinerne. I undervisningen skal der lægges vægt på det induktive princip, dvs. konkrete problemstillinger skal være udgangspunktet, og der skal lægges afgørende vægt på, at den enkelte kursist får muligheder for på et fagligt grundlag at fremføre synspunkter, argumenter og vurderinger.

Tilrettelægges undervisningen i kortere perioder deduktivt, skal der efterfølgende ske en anvendelse af det faglige stof på konkrete eksempler. Sådanne kortere kursusperioder kan bruges til at fremhæve ligheder og forskelle mellem de samfunds-faglige discipliner.

Undervisningen tilrettelægges således, at den er alsidig i valg af synsvinkler, begreber og metoder.

3.2. Arbejdsformer

I undervisningen skal der anvendes afvekslende og kursistaktiverende arbejdsformer, således at kursisterne får gode muligheder for at identificere, dokumentere, formidle og debattere faglige sammenhænge og synspunkter. Udadvendte aktiviteter skal integreres i undervisningsforløb. Der skal i det samlede forløb gennemføres mindst ét mindre projektarbejde, hvor en faglig problemstilling skal behandles med brug af metoder fra fag.

Skriftlighed af stigende sværhedsgrad bidrager til at opøve forståelse, uddybning og formidling af faglige sammenhænge og som støtte for mundtlige oplæg. Det skriftlige planlægges, så der er progression og sammenhæng til skriftlighed i andre fag. I samarbejdet med andre fag om skriftlighed bidrager samfunds-fag med faglig formidling på fagets taksonomiske niveauer og dermed anvendelse af begreber, empiri og metode i et præcist og nuanceret sprog.

3.3. It

Informationsteknologiske redskaber anvendes i undervisningen til at støtte og supplere de faglige mål og den pædagogiske proces.

Informationsteknologi anvendes til:

- informationssøgning
- bearbejdning og formidling
- vidensdeling.

Anvisninger på centrale samfundsfaglige hjemmesider indgår i de enkelte forløb. Brug af elektroniske konferencer integreres i undervisningen.

3.4. Samspil med andre fag

Hvor det er muligt, lægges der op til, at faget indgår i samspil med andre fag med det formål yderligere at uddybe og perspektivere kernestoffet.

Indgår samfundsfag i en fagpakke, gennemføres mindst ét tværfagligt forløb.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Gennem fremadrettet og individuel vejledning, brug af test og tilbagemeldinger på faglige aktiviteter skal kursisten undervejs i forløbet få en klar opfattelse af niveauet for og udviklingen i det faglige standpunkt, herunder inddrages aktiviteter, som stimulerer refleksion over udbyttet af undervisningen. Grundlaget for evalueringen skal være de faglige mål. Endvidere skal der mindst én gang i hvert semester ske en evaluering af arbejdsindsats, aktiv deltagelse og engagement i undervisningen. I forbindelse hermed sker der en fælles evaluering af undervisningen.

4.2. Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af et prøvemateriale med et kendt tema og et ukendt bilagsmateriale med forskellige materialetyper af et omfang på to til tre normalsider a 1300 bogstaver, svarende til ca. 1350 tegn. Ved anvendelse af elektronisk mediemateriale som en del af bilagsmaterialet svarer fire til syv minutters afspilning til en normalside. I tilknytning til temaet stilles fokuserede underspørgsmål, der følger de taksonomiske niveauer. Et prøvemateriales tema er kendt af eksaminanderne, idet det er identisk med et forløbs tema. Et prøvemateriale må højst anvendes ved tre eksaminationer. Eksaminationstiden er ca. 24 minutter pr. eksaminand. Der gives ca. 48 minutters forberedelsestid.

Eksaminationen former sig som en faglig samtale mellem eksaminand og eksaminator.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.